

***Speciale - 2007
Cand.merc.aud.
Regnskab/revision***

Immaterielle Aktiver

***Regnskabsmæssige
skøn og dagsværdier***

Af Johnny Giltoft Jørgensen

Forord

Denne afhandling er udarbejdet som afslutning på revisorkandidatuddannelsen (cand.merc.aud.) på Aalborg Universitet, foråret 2007. Uddannelsen har til formål ”... at kvalificere de studerende til at udøve revision af private og offentlige virksomheder og institutioner. Uddannelsen omfatter den teoretiske del af uddannelsen til statsautoriseret revisor.” (studieordningen).

Cand.merc.aud.-studiet består af en række obligatoriske fag, to valgfag og den afsluttende afhandling. Jeg har valgt at kombinere fagene, så jeg kan komme bredt omkring samt udvide og sammenkæde forståelsen af fagene. Jeg skriver ud fra fagene regnskab, revision samt valgfaget immaterialrettigheder. Formålet med afhandlingen beskrives i studieordningen som følgende:

”Specialet består af en større selvstændig afhandling af relevans for en statsautoriseret revisors virke. Specialet skal dokumentere den studerendes færdigheder i at anvende videnskabelige teorier og metoder under arbejdet med et afgrænset fagligt emne.”

Jeg har valgt at behandle emnet immaterielle aktiver. Dette bliver dels behandlet fra en regnskabsmæssig vinkel, hvor jeg har taget udgangspunkt i immaterielle aktivers øgede betydning i nutidige regnskaber, samt de problemstillinger, der kan være med hensyn til at behandle disse hensigtsmæssigt, så brugerne har nytteværdi af informationerne. Revisionsdelen består i at klarlægge, hvordan en statsautoriseret revisor skal udføre sin revision heraf.

God læselyst!!

Johnny Giltoft Jørgensen

Executive Summary

The EU-approved International Accounting Standards, issued by the IASB (International Accounting Standards Board) have been used by Danish public enterprises since January 2005, as required by law. The IASB have launched a project, which means that goodwill acquired in business combinations, is no longer a subject to systematic amortisation. Instead goodwill is a subject to annual impairment test. A possible consequence is that goodwill will stay untouched and the earning statement will therefore not be affected by the loss of value in any way. Until now, it has been common that other immaterial assets have been included as goodwill. The IASB have attended this issue and changed the recognition criteria's. From now on, enterprises will have to recognize more immaterial assets separate from goodwill.

Attention has therefore been given to the valuing of immaterial assets acquired in a business combination. The measurement for these immaterial assets is fair value. The ideal target measurement for fair value is quoted prices or market prices but this is rarely possible. Alternative measurement models are therefore to be applied, which often has the same characteristic as capitalized value models. These models are based on assumptions with varying degrees of uncertainty. IAASB (International Auditing and Assurance Standards Board) have issued a new auditing standard to address this issue. The ED ISA 540 (Revised and Redrafted, 2006) address issues regarding estimates, including fair value. This standard is affected by the new auditing process standard and the fraud related standard. The auditor must plan the audit based on a profound understanding of the enterprise and its environment. The auditor should maintain an attitude of professional skepticism throughout the audit, recognizing the possibility that a material misstatement due to fraud could exist.

Various models can be applied by the enterprise. Therefore the auditor must obtain an understanding of the models applied but also alternative models rejected by the enterprise. If the enterprise has chosen to consistently use a validation model that gives the best value for the specific asset, the auditor can test the fundamental assumptions for the estimates included in the fair value. The auditor can also recalculate an independent value of the immaterial asset and use this result as audit evidence. If the audit result appears to have material misstatements, the auditor must consider which actions should be taken.

Audit of accounting estimates and the underlying assumptions has a high degree of uncertainty, because these include expectation of future outcome. The auditor can test the assumptions and give his best prediction of the value, but as the results include many uncertainties, it is questionable if the auditor can give reasonable assurance that this specific element is free of material misstatement. Normally an auditor gives limited assurance when reviewing prospective financial information (RS 3400, 2006). The overall assurance that an auditor gives seems to be below the normal definition of an audit with reasonable assurance when the enterprise has a substantial quantity of immaterial assets. The enterprise and the auditor can accommodate this by supplying the readers of the financial statement with information of validation techniques and associated uncertainties.

Indholdsfortegnelse

1. OPBYGNING	1
1.1. EMNEBEHANDLING	1
1.2. PROBLEMFOMULERING	2
1.2.1. PROBLEMSTILLING	3
1.2.2. AFGRÆNSNING	4
1.3. METODE	5
1.4. PROJEKTDESIGN	6
1.4.1. KAPITEL 1 - OPBYGNING	6
1.4.2. KAPITEL 2 - REGNSKABSREGULERING	6
1.4.3. KAPITEL 3 – INDREGNING	7
1.4.4. KAPITEL 4 – VÆRDIANSÆTTELSE	7
1.4.5. KAPITEL 5 – REVISION	7
1.4.6. KAPITEL 6 – SKØN OG DAGSVÆRDIER	7
2. REGNSKABSREGULERING	9
2.1. REGNSKABSTEORIER	10
2.1.1. PRÆSTATIONSORIENTERET	10
2.1.2. FORMUEORIENTERET	11
2.2. EU-REGULERING	12
2.3. ARBEJDSPROGRAM MELLEM IASB OG FASB	12
2.4. IASB	13
2.5. IASB'S BEGREBSRAMME	13
2.5.1. NIVEAU 1: BRUGERENS INFORMATIONSBEHOV	13
2.5.2. NIVEAU 2: KVALITETSKRAV	14
2.5.3. NIVEAU 3: DEFINITION PÅ ELEMENTER	15
2.5.3.1. Aktiver, forpligtelser og egenkapital	16
2.5.3.2. Indtægter og omkostninger	16
2.5.4. NIVEAU 4: INDREGNING OG MÅLING	16
2.6. DELKONKLUSION	17
3. INDREGNING	19
3.1. FØRSTE INDREGNING	19
3.1.1. INDREGNINGSTEST	20
3.1.1.1. Definitionen	20
3.1.1.2. Identificerbar	20
3.1.1.3. Kontrol og fremtidige økonomiske fordele	21
3.1.1.4. Sandsynligt og pålideligt	22
3.1.2. SEPARAT ANSKAFFELSE	22

3.1.3.	ERHVERVET VED EN VIRKSOMHEDSSAMMENSLUTNING	23
3.1.4.	UDVIKLINGSPROJEKTER	25
3.2.	EFTERFØLGENDE MÅLING	26
3.2.1.	KOSTPRISMODELLEN	27
3.2.2.	OMVURDERINGSMODELLEN	27
3.2.3.	BEGRÆNSET ELLER UBESTEMMELIG BRUGSTID	28
3.3.	AFRUNDING	28
4.	VÆRDIANSÆTTELSE	31
4.1.	DAGSVÆRDI EFTER IAS 38	31
4.2.	DAGSVÆRDI HIERARKIET	32
4.2.1.	NIVEAU 1 – MARKEDSTRANSAKTION FOR ET IDENTISK AKTIV	32
4.2.2.	NIVEAU 2 – MARKEDSTRANSAKTION FOR ET LIGNENDE AKTIV	33
4.2.3.	NIVEAU 3 – ANDRE VÆRDIANSÆTTELSESMETODER	33
4.3.	GENERELLE VÆRDIANSÆTTELSESMETODER	33
4.3.1.	MARKEDSMETODEN	34
4.3.2.	INDKOMSTMETODEN	35
4.3.2.1.	Royaltymetoden	35
4.3.2.2.	Merindtjeningsmetoden	38
4.3.3.	OMKOSTNINGSMETODEN	38
4.4.	SAMMENLIGNING MED GENINDVINDINGSVÆRDI	40
4.5.	AFRUNDING	41
5.	REVISION	43
5.1.	REGULERING FOR REVISORS VIRKE	43
5.1.1.	REVISORLOVEN	43
5.1.2.	ERKLÆRINGSBEKENDTGØRELSEN	44
5.1.3.	GOD REVISORSKIK	45
5.1.4.	UAFHÆNGIGHED	45
5.2.	REVISIONSPROCESSEN	46
5.2.1.	REVISIONSRISIKO	47
5.2.2.	FORSTÅELSE AF VIRKSOMHEDEN	48
5.2.3.	FORSTÅELSE AF INTERN KONTROL	49
5.2.3.1.	Kontrolmiljøet	49
5.2.3.2.	Risikovurderingsproces	50
5.2.3.3.	Informationssystemet	50
5.2.3.4.	Kontrolaktiviteter	50
5.2.3.5.	Overvågning af kontroller	51
5.2.4.	RISIKOVURDERINGSHANDLINGER	51
5.2.4.1.	Forespørgsler til ledelsen, og andre i virksomheden	51
5.2.4.2.	Analytiske handlinger	52
5.2.4.3.	Observation og undersøgelse	52
5.2.5.	VURDERING AF RISICI FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	53

5.2.6.	REVISORS HANDLINGER SOM REAKTION PÅ VURDEREDE RISICI	54
5.2.6.1.	Generelle reaktioner	55
5.2.6.2.	Reaktion på betydelige risici	55
5.2.7.	TEST AF KONTROLLER	56
5.2.8.	SUBSTANSHANDLINGER	56
5.3.	AFRUNDING	56
6.	SKØN OG DAGSVÆRDIER	59
6.1.	DEFINITION/NATUR	59
6.2.	BESVIGELSER (OG FEJL)	61
6.2.1.	SKÆVHED	62
6.3.	VÆSENTLIGHED	63
6.4.	RISIKOOVERVEJELSER	63
6.4.1.	KRAV I FORHOLD TIL DEN REGNSKABSMÆSSIGE BEGREBSRAMME	63
6.4.2.	LEDELSENS IDENTIFICERING AF BEHOV FOR REGNSKABSMÆSSIGE SKØN	65
6.4.2.1.	Due diligence	65
6.4.3.	LEDELSENS VÆRDANSÆTTELSESPROCES	66
6.4.3.1.	Relevante kontroller	66
6.4.3.2.	Brug af eksperter	67
6.4.3.3.	Forudsætninger for estimater	67
6.4.3.4.	Ændringer i værdiansættelsesmetoder	67
6.4.3.5.	Usikkerheder forbundet med estimater	68
6.4.4.	ESTIMATER FORETAGET I TIDLIGERE PERIODE	68
6.5.	RISICI FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	68
6.6.	BETYDELIGE RISICI FOR VÆSENTLIG FEJLINFORMATION	69
6.7.	REAKTION PÅ RISICI	71
6.7.1.	BEHOV FOR EKSPERTER	71
6.7.2.	SUBSTANSHANDLINGER RETTET MOD SKØN	72
6.7.2.1.	Test af ledelsens værdiansættelsesproces	72
6.7.2.2.	Uafhængig værdiansættelse	74
6.7.2.2.1	Forståelse af ledelsens værdiansættelsesmetode	75
6.7.2.2.2	Estimat interval	75
6.8.	EVALUERING AF REVISIONSFORLØBET	76
6.9.	AFRUNDING	77
7.	KONKLUSION	79
8.	LITTERATURLISTE	83
8.1.	SLUTNOTER – INTERNETADRESSER	85

1. Opbygning

1.1. Emnebehandling

Formålet med dette afsnit er at diskutere forskellige områder og problemstillinger inden for emnet samt at præcisere hvilke elementer, der vil blive arbejdet med.

Danske børsnoterede selskaber har siden d. 1. januar 2005 haft pligt til at udarbejde deres koncernregnskab efter IFRS¹, som er godkendt af EU(EF 2002, art. 4). Selskaberne har derfor haft en stor arbejdsopgave i forhold til, at de skulle tilpasse regnskabspraksis efter disse standarder.

Der har været mest fokus på standarderne vedrørende finansielle instrumenter (IAS 39 2004), virksomhedssammenslutning(IFRS 3 2004), immaterielle aktiver(IAS 38 2004) samt nedskrivningstest(IAS 36 2004), da disse områder behandles væsentligt anderledes end efter den ellers nye ÅRL. IAS 39 blev i første omgang vedtaget i en ”carve-out”-version, og den blev først senere godkendt i fuld version(EUR-Lex.eu 2007)ⁱ. Denne vil ikke blive behandlet yderligere i denne afhandling. I forhold til IFRS 3 og IAS 38 skal selskaberne indregne flere aktiver i overtagelsesbalancen, da indregningskriterierne for immaterielle aktiver er ændret. Samtidig er der indført et nyt begreb, ubestemmelig levetid, vedrørende bestemte immaterielle aktiver og goodwill. Disse ikke skal afskrives systematisk, men skal derimod nedskrivningstestes efter IAS 36. Goodwill er den regnskabspost, som repræsenterer forskellen mellem kostprisen og nettoværdien af den overtagende virksomheds andel af dagsværdien af de identificerbare aktiver, forpligtelser og eventualforpligtelser. Det vil sige den merværdi, som den overtagne virksomhed vurderes at have, men som hverken kan identificeres som et fysisk eller et immaterielt aktiv. Herved vil mængden af aktiver og forpligtelser, der identificeres, og værdien heraf, have indflydelse på beløbsstørrelsen af goodwill (Fedders, IFRS 3 2004).

Eftersom bestemte immaterielle aktiver, herunder goodwill, kan vurderes at have ubestemmelig levetid og dermed skal behandles anderledes, kan det tænkes, at visse virksomheder spekulerer heri i forbindelse med nedskrivningstest. Der kan her være tale om skævhed i forbindelse med regnskabsmæssige skøn, hvor ledelsen er mere optimistisk eller pessimistisk

¹ IFRS udarbejdes af IASB

i forhold til bestemte vurderinger, end der reelt er grundlag for. Der er en række elementer, som kan få indflydelse på virksomhedens resultat som følge af, at der foretages en række skøn, som er bestemmende for hvornår virksomhederne skal/kan/vil indregne eventuelle tab som følge af nedskrivningsbehov på immaterielle aktiver. En ny direktion kan eksempelvis have interesse i at foretage store nedskrivninger i det år, denne tiltræder, hvorefter nøgletal og indtjening for fremtidige år vil se bedre ud. Dette er en regnskabsmanipulerende strategi, der i litteraturen omtales som ”Big Bath”(financial-dictionary.com 2007)ⁱⁱ.

I forhold til anvendelsen af IFRS har der været mest fokus på problemstillinger vedrørende selskabernes brug heraf og ikke så meget de problemstillinger, der er for revisor i forbindelse med revisionen. Revisionen af regnskaber, som er udarbejdet efter IFRS, giver revisor en række nye problemstillinger. Det formodes, at anvendelse af IFRS fører til, at virksomhederne må foretage væsentlig flere skøn end hidtidig, da der skal indregnes flere immaterielle aktiver. Samtidig skal nogle af disse, samt goodwill, ikke længere afskrives, men derimod nedskrivningstestes. Revisorernes vejledninger på dette område er primært RS 540, revision af regnskabsmæssige skøn, og RS 545, revision af målinger til og oplysninger om dagsværdi. Disse standarder har været under kraftig behandling af IAASB de sidste par år, men den endelige udgave er endnu ikke godkendt. ED ISA 540(Revised 2004) ”close off document” er godkendt, men ikke trådt i kraft, da den er blevet sammenskrevet med den nuværende RS 545(2004). Sammenskrivningen har titel ED ISA 540 (Revised and Redrafted 2006).

1.2.Problemformulering

Med udgangspunkt i ovenstående emnekreds er en række interessante problemstillinger fremkommet. Enkelte af disse problemstillinger vil danne grundlaget for denne afhandling, hvilket bliver præciseret i dette afsnit.

Da der er indført nye indregningskriterier i forbindelse med virksomhedssammenslutninger, og eftersom at regnskaber aflægges med udgangspunkt i en formueorienteret begrebsramme, er immaterielle aktiver et meget relevant emne. Som nævnt sidst i emnebehandlingen er der en ny revisionsstandard på vej, som vejleder revisor om sin rolle i forbindelse med regnskabsmæssige skøn og i forbindelse med opgørelse af dagsværdier. Denne anvendes ved revision af immaterielle aktiver. Det er disse elementer, som denne afhandling vil omhandle.

Ovenstående har ledt frem til følgende problemformulering:

Hvornår og hvordan foretager virksomhederne regnskabsmæssige skøn i forbindelse med værdiansættelser af immaterielle aktiver, og hvordan kan revisor revidere disse og opdage eventuel skævhed² og anden fejlinformation?

1.2.1. Problemstilling

Ovenstående problemformulering vedrører dels en regnskabsmæssig problemstilling og dels en revisionsmæssig problemstilling. Det er en problemstilling, som er blevet mere aktuell som følge af udviklingen i den internationale regnskabsudarbejdelse. Den regnskabsmæssige del vil derfor blive inddraget i afhandlingen med henblik på at få et indblik i, hvornår og hvordan virksomheden udarbejder de omtalte skøn i forbindelse med indregning af immaterielle aktiver.

Der søges efter specielle forhold, som revisor skal være opmærksom på i forhold til de risici, der kan medføre væsentlig fejlinformation i regnskabet. Herunder specielt kritiske områder, hvor revisors muligheder er begrænset i forhold til at opdage væsentlig fejlinformation. Der tages udgangspunkt i de regnskabsmæssige problemstillinger, som videreføres til revisionsniveau. Dette indebærer en behandling af de regnskabsstandarder og revisionsstandarder, som vedrører dette.

Med en behandling af henholdsvis de regnskabsstandarder, som virksomhederne skal udarbejde deres regnskab efter, og de revisionsstandarder, som revisor udfører sin revision efter, ønskes der svar i forhold til hvilke forhold, revisor skal være specielt opmærksom på, og hvorvidt revisor har mulighed for at opdage eventuel skævhed og anden fejlinformation. Dette er interessant at undersøge, eftersom revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant. Der er herved en forventning om, at reviderede regnskaber ikke indeholder væsentlige fejlinformationer³. Bevægelsen mod mere formueorienterede regnskaber kan bringe dette tillidsforhold i fare – og tilliden til regnskaber generelt – såfremt revisors muligheder mindskes i forhold til at opdage eventuel skævhed og anden fejlinformation i forhold til ledelsens regnskabsmæssige skøn.

² Skævhed (bias) – Manglende neutralitet i forbindelse med forberedelse og præsentation af informationer

³ Revisor giver ”kun” høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

1.2.2. Afgrænsning

Denne afhandling tager udgangspunkt i IASB's regnskabsmæssige begrebsramme og de standarder, som er gældende for børsnoterede selskaber og de selskaber, der vælger at anvende IFRS fuldt ud. Dermed afgrænses fra ÅRL og andre danske standarder, som er gældende for øvrige selskaber. Dette betyder også, at de problemstillinger og forskelle, der er mellem ÅRL og IFRS, ikke vil blive behandlet.

Immaterielle aktiver kan opdeles i henholdsvis udviklingsprojekter, tilkøbte aktiver og goodwill. Udviklingsprojekter er de eneste internt oparbejdede immaterielle aktiver, som kan indregnes. Tilkøbte aktiver omfatter dels de aktiver, der er anskaffet separat, og dels de aktiver, som er anskaffet i forbindelse med en virksomhedssammenslutning. I denne afhandling vil der alene blive fokuseret på første indregning, og dermed hvornår og hvordan immaterielle aktiver fremtræder i regnskabet. Den efterfølgende behandling vil altså ikke blive behandlet, men den vil dog blive beskrevet kort.

I afhandlingen er der fokus på regnskabsmæssige skøn – og opgørelse af dagsværdier –, hvor der afgrænses til de skøn, der vedrører værdiansættelse. Der er altså fokus på de usikre faktorer, der sammen estimeres for at værdiansætte det immaterielle aktiv. Som udgangspunkt vil alle immaterielle aktiver og revisionen heraf blive behandlet, men da fokus er lagt på regnskabsmæssige skøn, vil bestemte områder blive nedtonet eller undladt. Denne afgrænsning foretages løbende gennem afhandlingen, som nye informationer kommer til.

Indregning af goodwill vil ikke blive behandlet i denne afhandling til trods for, at dette er et væsentligt immaterielt aktiv. Det skyldes, at goodwill indregnes til kostpris som et restprodukt, hvor der ikke foretages skøn, som direkte er henvendt til goodwill. Afhandlingen vil heller ikke indeholde diskussioner eller lignende om, hvorvidt goodwill er et aktiv eller ej. Goodwill vil generelt blive nedtonet eftersom, at tendensen går mod, at goodwill skal mindskes og klassificeres som de immaterielle aktiver, den ofte repræsenterer.

ED ISA 540(Revised and Redrafted 2006) vil være den revisionsstandard, som skal danne grundlag for den videre analyse, hvor de nugældende RS-standarder⁴ vil blive inddraget for at vise en tendens i forhold til specifikationsgraden og de skærpede krav til revisor. Der vil blive fokuseret på de elementer i standarden, som er mest relevant for immaterielle aktiver.

⁴ RS 540 (2003) og RS 545 (2004)

1.3. Metode

Dette afsnit behandler metodevalg, hvilket skal bevirke, at der gøres tanker om formålet med undersøgelsen, og hvad der i projektets udarbejdning anses for videnskabeligt.

Metodevalg vil afhænge af den virkelighedsopfattelse, der ligger til grund for projektet. Valget af metode afhænger af undersøgerens virkelighedsopfattelse, og en undersøger vil være bundet heraf, men samtidig afhænger metodevalget også af opgavens type. Den tilgang som undersøgeren tager til en given opgave, vil derimod afhænge af den virkelighedsopfattelse, som undersøgeren har, hvorfor en undersøger principielt altid vil anvende samme metodesyn.

Grundlæggende kan der nævnes følgende tre metodesyn inden for det samfundsvidenskabelige felt; det analytiske syn, systemsynet og aktørsynet (Arbnor og Bjerke 1997, 49). Virkelighedsopfattelsen i dette projekt er, at virkeligheden anskues som bestående af systemer, hvor systemers gode forklaringsværdi udnyttes, idet det antages, at virkeligheden består af systemer, da det er praktisk og hensigtsmæssigt. Om virkeligheden reelt består af systemer, er mindre væsentligt (Arbnor og Bjerke 1997, 118). Denne metode er en pragmatisk tilgang til systemsynet. I disse systemer opstår der synergi, hvilket skabes gennem relationerne mellem de enkelte delsystemer. Helheden er dermed forskellig fra summen af delene, hvorfor det er vigtigt at afdække relationerne, hvori synergien genereres (Heldbjerg 2003, 45).

Regnskabsstandarderne og revisionsstandarderne vil blive opfattet som to systemer, der indirekte har påvirkning på hinanden. Det vil altså umiddelbart være to åbne systemer, hvor de interne bestemmelser og paragraffer anses som delsystemer i hvert deres afgrænsede univers. Et delsystem – en standard – reagerer, hvis der foretages ændringer i et andet delsystem, og de er tilsammen med til at skabe systemet – regnskabet. Revisionsstandarderne er tilpassende i forhold til regnskabsstandarderne, og er dermed det afhængige system. Herved menes der, at det er vigtigt, at der er harmoni mellem systemerne, således revisionsstandarderne kan udfylde deres opgave – nemlig at kontrollere at elementer i regnskabsstandarderne overholdes af regnskabsudarbejderne.

Undersøgelsesområdet vil dels blive set fra regnskabsudarbejdernes synsvinkel, hvor formålet er at forstå værdiansættelsesproblemstillinger. Undersøgelsesområdet vil også blive set fra en revisionssynsvinkel. En forståelse af de regnskabsmæssige problemstillinger er nødvendig for at forstå, hvor risikobetonede forskellige områder er, og hvor revisor skal indsætte ressourcer.

Tilgangen vil være deduktiv, hvorfor resultaterne skal fremkomme ud fra logiske sammenhænge og sammenligninger (Knudsen 1991, 56-76). Herved vil der blive foretaget teoretiske analyser og diskussioner. Materialet, som skal danne grundlag for disse analyser og diskussioner, er dels de relevante standarder samt de bemærkninger og betænkninger, der ligger forud for vedtagelse af standarderne. Derudover vil der blive anvendt litteratur og artikler fra fagfolk, som blandt andet skal øge bredden i diskussionerne. Der vil ikke blive indsamlet empiri i form af interview eller lignende, da den videnskabelige værdi heraf er begrænset i forhold til forventede svarprocenter fra eventuelle spørgeskemaer og tidsmæssigt forbrug herpå. En sammenligning af regnskaber og undersøgelse af hvordan forskellige virksomheder behandler immaterielle aktiver, findes heller ikke relevant i denne sammenhæng, da virksomhedernes oplysningspligt i forhold til forskellige værdiansættelsesmetoder er meget begrænset.

1.4. Projektdesign

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af afhandlingens opbygning med begrundelser og forklaringer af de kapitler, som afhandlingen indeholder. De afsnit, som hvert kapitel indeholder, vil ikke blive præsenteret her, men derimod i starten af hvert kapitel.

1.4.1. Kapitel 1 - Opbygning

Gennem dette kapitel er der redegjort for afhandlingens emne og problemformulering, hvor emnet er diskuteret, hvilket derefter er specificeret til en problemformulering, som danner grundlaget for de resterende kapitler. Metodevalg er baseret på personlige præferencer og personlig logik i forhold til, hvordan området behandles bedst for at skabe et videnskabeligt resultat.

1.4.2. Kapitel 2 - Regnskabsregulering

Gennem dette kapitel vil de grundlæggende regnskabsteorier blive behandlet, hvilket gøres med det formål at illustrere den grundlæggende forskel, der betyder, at virksomhederne må foretage flere regnskabsmæssige skøn. IASB's regnskabsmæssige begrebsramme bygger på regnskabsteoretiske elementer, hvor disse relationer vil blive behandlet. Dette kapitel er primært medtaget som et informativt afsnit i forhold til de grundlæggende regnskabsbegreber, hvor der løbende vil blive refereret tilbage hertil.

1.4.3. Kapitel 3 – Indregning

I dette kapitel vil indregningskriterier for immaterielle aktiver blive behandlet. Det bliver behandlet som præsenteret i afgrænsningen, hvor det er opdelt i første indregning og efterfølgende indregning. Derudover er det opdelt i følgende kategorier; Separat anskaffede, virksomhedssammenslutning og udviklingsprojekter. Gennem en undersøgelse heraf vil det blive undersøgt, hvornår virksomhederne foretager regnskabsmæssige skøn.

1.4.4. Kapitel 4 – Værdiansættelse

Med udgangspunkt i forrige kapitel vedrørende indregning af immaterielle aktiver vil det blive undersøgt, hvordan disse værdiansættes. Der vil blive taget udgangspunkt i de forudsætninger, der gives i reguleringen, samt de metoder, som virksomhederne kan anvende hertil. Denne undersøgelse fremhæver omfanget af regnskabsmæssige skøn i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver.

1.4.5. Kapitel 5 – Revision

Samfundsudviklingen og udviklingen i regnskabsudarbejdelse har medført et ændret behov i forhold til, hvordan revisionen skal udføres. En undersøgelse af revisionsprocessen er det grundlæggende element i dette kapitel, hvor der bliver taget udgangspunkt i den brede forståelse af revision.

1.4.6. Kapitel 6 – Skøn og dagsværdier

Efter en forståelse af henholdsvis den regnskabsmæssige værdiansættelse og indregning af immaterielle aktiver, vil den revisionsmæssige del i forhold til de regnskabsmæssige skøn blive behandlet. Revisionselementerne i forhold til skøn og dagsværdier vil blive behandlet, hvor der relateres til de resultater, som er kommet frem gennem afhandlingen. Revisionsprocessen er et integreret element i denne del. Regnskabsmæssige skøn er et udsat element over for besvigelser og andre skønsmæssige fejl, hvorfor besvigelsesområdet vil blive behandlet ud fra begrebet skævhed. En sammenfatning af dette vil være medvirkende til at forstå revisors muligheder i forbindelse med revision af immaterielle aktiver.

2. Regnskabsregulering

Denne afhandling tager udgangspunkt i systemsynet, hvor relationer og sammenhænge er fundamentale. Derfor er det relevant at behandle sammenhænge mellem forskellige standardsættere, samt påvirkninger og udvikling af de i afhandlingen omhandlede standardsættere.

Regnskabsstandardsætterne er enige om at følge en begrebsramme, som bygger på den formueorienterede teori, hvilken fokuserer på indregning af immaterielle værdier og løbende værdistigninger. Et vidensamfund stiller krav til regnskabet, hvor dette er en metode, så virksomhederne kan udtrykke deres viden over for potentielle investorer. Dette kapitel vil derfor starte med at præsentere de to principielt forskellige regnskabsteorier med det formål at klarlægge tendenser og ændrede krav til revisor i forhold til, at årsregnskabet indeholder væsentlig flere regnskabsmæssige skøn.

Eftersom denne afhandling tager udgangspunkt i børsnoterede selskaber, vil den EU-regulering, som disse er underlagt, blive præsenteret. Dette vil være et rent informativt afsnit, da fokus er lagt på standardsætteren IASB, som er den, EU henstiller virksomhederne til at anvende.

De to vigtigste aktører inden for internationalisering af regnskabsaflæggelse er IASB og FASB⁵(Kiertzner, HÅ 2004, 19). Der har de seneste år været fokuseret meget på harmonisering mellem disse, hvilket er en naturlig udvikling som følge af en række samfundsmæssige faktorer. En af disse er globaliseringen, som blandt andet indeholder aspekterne vedrørende den globale handel og de udenlandske investeringer. Nationale barrierer kan mindskes ved ensartet regnskabsaflæggelse, hvorved virksomheder har lettere ved at komme ind på fremmede markeder, og lande lettere kan tiltrække udenlandske investorer, hvilket er godt for den økonomiske udvikling(Nobes og Parker 2006, 4-19). Den aftale, som ligger til grund for denne harmonisering mellem IASB og FASB, vil derfor blive behandlet.

Den begrebsramme, som ligger til grund for IASB's arbejde, vil blive behandlet med det formål at anvende dennes begreber i den senere analyse, samt at forstå sammenhænge med

⁵ FASB er den amerikanske standardudsteder, der udsteder US GAAP

regnskabsteoretiske elementer. Denne begrebsramme er bindeleddet mellem regnskabsteori og regulering, hvor teorien konkretiseres i forhold til den praktiske anvendelse.

2.1.Regnskabsteorier

Den grundlæggende forskel på teorierne er, hvorvidt resultatopgørelsen eller balancen skal tillægges størst informationsværdi. Frem til den nye ÅRL, juni 2001, er resultatopgørelsen blevet tillagt størst informationsværdi, men den nye ÅRL og IFRS tillægger balancen størst informationsværdi.

2.1.1.Præstationsorienteret

Det grundlæggende inden for den præstationsorienterede teori er, at resultatopgørelsen tillægges størst informationsværdi, hvor formålet er at måle virksomhedens indtjeningsevne ved udgangen af en periode. Det er en teori, som er udviklet induktivt, hvilket vil sige, at den er udviklet på baggrund af historiske data og observationer. Opfattelsen omkring indregning i resultatopgørelsen er, at enhver udgift afholdes for at skabe indtægter, hvorfor alle udgifter principielt kan allokere til en given indtægt, hvilket kaldes matching-princippet. Årsregnskaber udarbejdes inden for en given periode, hvorved der forekommer uafsluttede transaktioner, hvor periodiseringsprincippet medfører, at uafsluttede transaktioner opsamles i balancen. Derfor er et årsregnskab, som er udarbejdet på dennes principper, typisk transaktionsbaseret, hvor den historiske kostpris-model anvendes(Elling 2001, 108).

I den historiske kostpris-model måles økonomiske konsekvenser af periodens præstationer efter salgs- og kostpriser, og det er den samme kostpris, der går igen som udgift, udbetaling, omkostning og aktiv. Ligeledes er det den samme salgspris, der går igen som indtægt og indbetaling. Det er altså en deskriptiv model, som beskriver fortiden og den foregående periode. Et meget centralt begreb inden for denne teoriretning er forsigtighedsprincippet, hvilket tillægges stor betydning. Det betyder, at indregningskriterierne for indtægter er strenge, og indtægter opfattes først som sikre, når der er realiseret en salgstransaktion. Herudaf er realisationsprincippet fremkommet, hvor indtægter først må indregnes når;

- der er stor sandsynlighed for, at de bliver realiseret i indbetalinger, og
- indtægterne er ”indtjent”(Elling 2002, 96-97).

Efter denne teori er problemstillingerne i denne afhandling irrelevante, da der ikke anvendes markedsværdier og dagsværdier, men udelukkende de sikre kostpriser.

2.1.2. Formueorienteret

Den formueorienterede regnskabsteori fokuserer på balancen, hvor regnskabsmæssigt overskud måles som en økonomisk fremgang i egenkapitalen fra primo til ultimo. Som udgangspunkt vil flere poster efter denne teori blive medtaget i balancen, når de blot opfylder definitionen på et aktiv, en forpligtelse og de øvrige indregningskriterier. Det betyder også, at mulighederne for overskudsudjævning i form af regnskabstekniske aktiver reduceres. En anden vigtig pointe er, at der ikke skelnes mellem urealiserede og realiserede værdier, hvorfor begge typer af værditilvækster indregnes som en del af overskuddet (Elling 2002, 129).

I modsætning til den præstationsorienterede teori skal værdiændringer indregnes i balancen, når de opstår i form af ændringer i markedspriser eller kapitalværdier. Dette element bidrager med en række tolkninger, som i praksis har subjektiv karakter, hvormed der menes, at ledelsen må foretage en række regnskabsmæssige skøn for at få de omtalte værdier til at fremstå i regnskabet (Elling 2001, 116).

Indregning og måling af balancens aktiver og forpligtelser spiller en stor rolle, men der er en række elementer, hvor balancen jf. den formueorienterede teori er ufuldkommen (Elling 2001, 111):

- *”Usynlige” aktiver og forpligtelser*
- *Købte vs. internt oparbejdede immaterielle aktiver*
- *Regnskabstekniske aktiver og forpligtelser*
- *Historisk kostpris som måleattribut*

Idealsituationen er derfor, at der er et velfungerende og komplet marked for alle aktiver og forpligtelser, hvorved markedsværdien kan erstatte kapitalværdien og derved begrænse de regnskabsmæssige skøn, der foretages. På den måde vil alle poster kunne indregnes pålideligt, og eventuel skævhed i forbindelse med ledelsens regnskabsmæssige skøn vil ikke være en mulig fejlkilde i balancen. Under imperfekte og inkomplette markedsforhold er ulempen ved at anvende kapitalværdien, dagsværdier og andre tilnærmede værdier, at der ofte må foretages subjektive vurderinger og skøn for at komme frem til en given værdi, og at forskellige brugere og udarbejdere af regnskabet kan have forskellige forventninger og præferencer til økonomisk udbytte (Elling 2002, 136-139). Herved er der behov for at vejlede virksomhederne om de metoder, der skal anvendes ved værdiansættelse af forskellige aktiver, hvor regnskabsmæssige skøn må foretages. Dette skal bevirke, at der er ensartet behandling blandt virksomheder,

således at disse kan sammenlignes, hvor revisor må kontrollere, at virksomheder lever op til vejledninger og regler herfor.

2.2.EU-regulering

EU udsendte d. 19. juli 2002 forordning nr. 1606/2002(EF 2002). En forordning skal ikke, som et direktiv, implementeres af medlemslandene, men har virkning med det samme. Børsnoterede selskaber skal herefter udarbejde deres koncernregnskab i overensstemmelse med IFRS, som er godkendt af EU, for regnskabsperioder der starter d. 1. januar 2005 eller senere. Medlemsstaterne skulle ligeledes tage stilling til, hvorvidt de omfattede selskaber skal/må udarbejde deres årsregnskab for moderselskabet efter IFRS, og hvorvidt det skal tillades eller kræves af andre ikke-børsnoterede selskaber(EF, art. 5). Danmark har ved lov vedtaget, at moderselskabet ligeledes har pligt til at udarbejde deres årsregnskab efter IFRS fra d. 1. januar 2009, og har ligeledes givet ikke-børsnoterede selskaber ret til at udarbejde regnskaber herefter(Lov 99 2004).

En standard, som er udstedt af IASB, bliver ikke automatisk godkendt, men skal opfylde en række kriterier, som er opstillet i forordningen(EF, art. 3). De standarder, som bliver inddraget i afhandlingen, er godkendt og skal dermed anvendes af de omfattede selskaber.

2.3.Arbejdsprogram mellem IASB og FASB

Med indgåelse af arbejdsaftalen i 2002, under navnet Norwalk Agreement, blev IASB og FASB enige om udarbejdelse af ensartede regnskabsstandarder, som kan anvendes af forskellige kontinenter og over grænser. Dette samarbejde blev i februar 2006 genbekræftet og specificeret under titlen A Roadmap for Convergence between IFRSs and US GAAP 2006-2008. Herved er IASB's arbejdsprogram drevet heraf, hvor en harmonisering mellem IFRS og US GAAP er i fokus. Målet er at ophæve det afstemningskrav, som udenlandske IFRS regnskabsaflæggere, som er noteret på den amerikanske fondsbørs, er underlagt. Efter planen skal dette ske med virkning fra 2009(iasb.org 2007)ⁱⁱⁱ.

IASB har besluttet, at der ikke vil træde nye standarder i kraft før 2009, så virksomhederne herved har en stille periode, og har mulighed for at vænne sig til de allerede omfattende ændringer. Dette betyder, at virksomhederne igen i år 2009 vil stå over for en række udfordringer i forhold væsentlige forskelle mellem IFRS og US GAAP, der skal elimineres og implementeres i virksomhedernes regnskabsudarbejdelse(iasb.org 2007)^{iv}.

Den begrebsramme, som IASB udarbejder standarder efter, og ligeledes IASB's struktur er inspireret af FASB(Kiertzner, HÅ 2004, 25 + 38). Herved er der mange ligheder, og det er ikke en helt ny situation efter 2009, men derimod en udvikling af nuværende principper og metoder. I forhold til afhandlingen betyder det, at problemstillinger vedrørende regnskabsmæssige skøn, er, og vil fortsat være, en relevant debat. Hertil skal det dog bemærkes, at FASB ikke på samme vis som IASB tillader anvendelse af dagsværdier, hvilket begrundes med henvisning til pålidelighedskravet(Hand 2003, 155).

2.4.IASB

International Accounting Standards Board IASB er den internationale organisation, som udsteder International Financial Reporting Standards (IFRS). IASB afløste i april 2001 International Accounting Standards Committee (IASC), som udstedte International Accounting Standards (IAS). Flere af IAS-standarderne er stadig gældende, men vil formodentlig blive erstattet af IFRS-standarder med tiden(iasb.org 2007)^v.

Omkring 100 lande tillader eller kræver anvendelse af, eller har en harmoniseringspolitik i forhold til IFRS-standarderne(iasb.org 2007)^{vi}. FSR har været medlem i mange år, og har med de danske regnskabsvejledninger inden for årsregnskabslovens rammer søgt en harmonisering i forhold til IAS(FSR 1993, 9). FSR udsteder ikke længere danske regnskabsvejledninger, da IFRS-standarderne har fået selvstændig betydning for danske selskaber efter EU-forordningen i 2002 og efterfølgende indførelse i ÅRL.

2.5.IASB's begrebsramme

Begrebsrammen er primært formueorienteret, hvor balancen er vigtigst. Begrebsrammen er et slags bindeled mellem teori og regulering, hvor teoriens begreber og principper konkretiseres.

Ud over nedenstående krav er det en forudsætning, at periodiseringsprincippet anvendes, og at "going concern" forudsætningen er opfyldt(Framework 1989, 22-23). Begrebsrammen er opdelt i niveauer, og den vil blive præsenteret i disse niveauer i de følgende afsnit.

2.5.1.Niveau 1: Brugerens informationsbehov

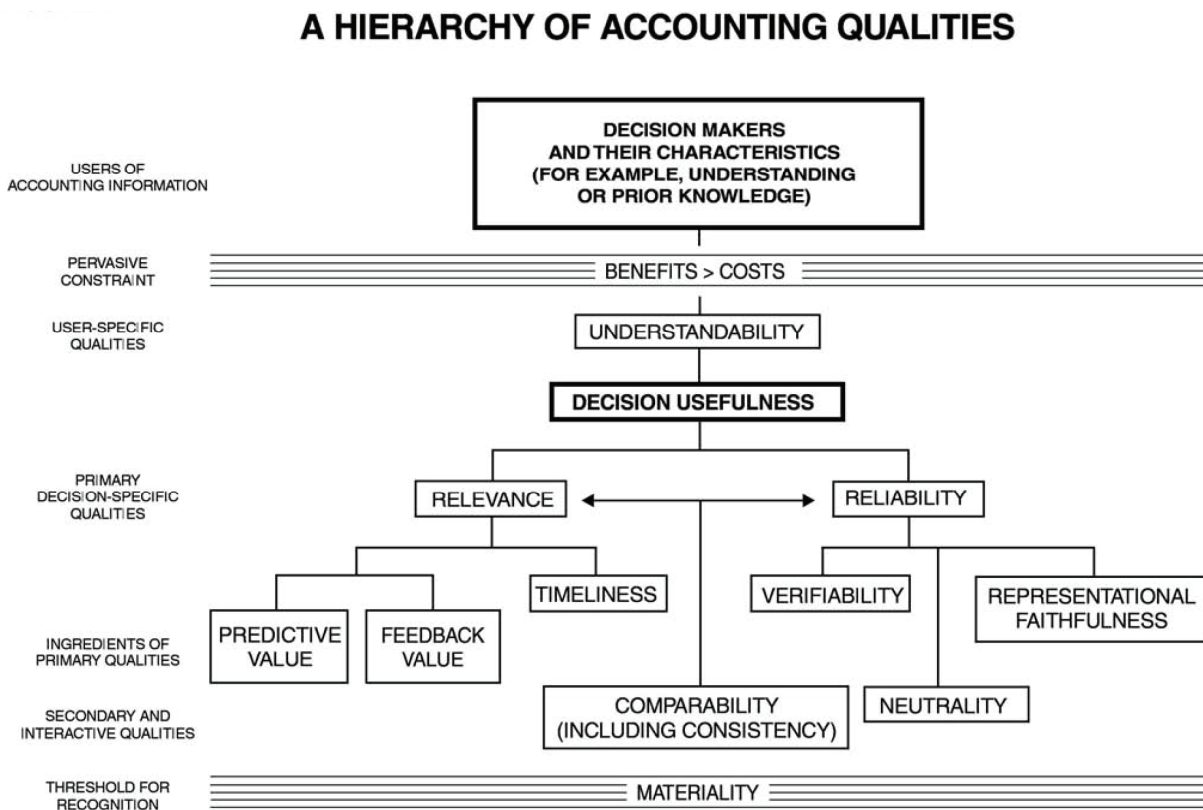
Regnskabsbrugerne omfatter en række interessenter, hvor følgende kan nævnes; investorer, kreditorer, ansatte, leverandører, kunder og offentlige myndigheder. Informationsbehovene er forskellige, men det antages, at investorerne har det største informationsbehov. Derfor arbej-

der IASB primært med at dække denne interessegruppes behov, da de øvrige interessenters behov formodentlig afdækkes herigennem. Målet for årsregnskabet er derfor formuleret som følgende:

“The objective of financial statements is to provide information about the financial position, performance and changes in financial position of an enterprise that is useful to a wide range of users in making economic decisions.” (Framework 1989, 12)

2.5.2. Niveau 2: Kvalitetskrav

Kvalitetskravene kan opstilles hierarkisk som i nedenstående model, hvor de centrale begreber er relevans, pålidelighed, forståelighed og sammenlignelighed. Modellen er udarbejdet af FASB, men stemmer overens med IASB’s begrebsramme.

Figur 2-1 Hierarki af kvalitative egenskaber(FASB 1980)

Det øverste led i Figur 2-1 omhandler brugerne af regnskaberne og er behandlet i ovenstående afsnit.

Det andet led er cost-benefits betragtningen, som er relateret til specificationsgraden, hvor nytteværdien af en given information skal være større end de omkostninger, der er forbundet med at fremskaffe informationen(Framework 1989, 44). Under udarbejdelse af den nuværen-

de IFRS 3, var det foreslået at virksomhederne i forbindelse med nedskrivningstest af goodwill skulle nedskrivningsteste samtlige aktiver, herunder immaterielle aktiver, i en CGU. Formålet var, at fordelingen og identificeringen af eventuelle nedskrivningsbehov skulle være mere præcis. Dette blev ikke vedtaget ud fra den betragtning, at den omkostningsbyrde, dette medfører for virksomhederne, vil være for stor i forhold til den informationsværdi, brugeren har heraf. Såfremt dette var blevet vedtaget, var mængden af de regnskabsmæssige skøn, der må foretages, blevet øget. Flere virksomheder har udviklet effektive metoder til at foretage nedskrivningstest og bevist, at det kan lade sig gøre at uden de store ressourcer. Det er derfor ikke utænkeligt, at et lignende forslag bliver vedtaget i fremtiden.

De to næste led i modellen, forståelighed og brugbar til beslutninger, opfyldes gennem informationens relevans og pålidelighed, eftersom brugeren af regnskabet antages at være fagfolk, som har et vist indblik i den regnskabstekniske disciplin (Framework 1989, 25).

Relevansen af regnskabsinformationen er knyttet til de beslutninger, som brugeren skal træffe på baggrund af regnskabet, hvorfor prognoseværdien, feedbackværdien og aktualiteten af informationerne har betydning for hvilke informationer, der skal medtages (Framework 1989, 26-30).

Pålidelighedskravet er relateret til, at brugeren skal kunne have tillid til, at de reelle informationer svarer til det, der er udtrykt i årsrapporten. Dette begreb er et meget centralt begreb i denne afhandling eftersom, der kan være stor usikkerhed forbundet med estimering og værdiansættelse af immaterielle aktiver. Dette begreb indeholder nøglebegreberne troværdighed, indhold frem for formalier, neutralitet, forsigtighed og fuldstændighed (Framework 1989, 31-38).

Det sidste centrale begreb, sammenlignelighed, vil ofte være opfyldt gennem punkterne relevans og pålidelighed, men det er vigtigt, at regnskaber kan sammenlignes over år og på tværs af virksomheder (Framework 1989, 39-42).

2.5.3. Niveau 3: Definition på elementer

Det fremgår tydeligt af nedenstående definitioner, at der tages udgangspunkt i balancen, og at resultatopgørelsen er afledt heraf. Dette ses blandt andet ved, at indtægter opfattes som en forøgelse af økonomisk fordele, hvilket henviser til en forøgelse af aktivmassen eller modsat en mindskelse af passiverne. Ligeledes er balancens elementer defineret stærkere end resul-

tatopgørelsens elementer. Hermed ment, at resultatopgørelsens elementer ikke direkte giver information om, hvornår og hvordan disse skal indregnes. Her skal balancens elementer først tages i betragtning sammen med en række andre kriterier. Definitionen for resultatopgørelsens elementer stemmer godt overens med den formueorienterede teori, men er næsten intetsigende i forhold til indregningsspørgsmål, da der er en masse undtagelser og forhold der skal tages i betragtning – herunder periodiseringsspørgsmålet – før en indtægt reelt anses for indtjent.

2.5.3.1. Aktiver, forpligtelser og egenkapital

Aktiv: "An asset is a resource controlled by the enterprise as a result of past events and from which future economic benefits are expected to flow to the enterprise."(Framework 1989, 49a)

Forpligtelse: "A liability is a present obligation of the enterprise arising from past events, the settlement of which is expected to result in an outflow from the enterprise of resources embodying economic benefits."(Framework 1989, 49b)

Egenkapital: "Equity is the residual interest in the assets of the enterprise after deducting all its liabilities."(Framework 1989, 49c).

2.5.3.2. Indtægter og omkostninger

Indtægter: "Income is increases in economic benefits during the accounting period in the form of inflows or enhancements of assets or decreases of liabilities that result in increases in equity, other than those relating to contributions from equity participants." (Framework 1989, 70a)

Omkostninger: "Expenses are decreases in economic benefits during the accounting period in the form of outflows or depletions of assets or incurrences of liabilities that result in decreases in equity, other than those relating to distributions to equity participants."(Framework 1989, 70b)

2.5.4. Niveau 4: Indregning og måling

Før en regnskabspost kan indregnes i årsregnskabet, skal den som udgangspunkt opfylde definitionen på et element – se ovenstående afsnit. Derudover skal følgende betingelser være opfyldt(Framework 1989, 82):

- Det skal være sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele tilflyder eller fragår virksomheden.
- Elementet skal kunne måles til en pålidelig værdi.

Der regnes med et sandsynlighedskriterium, hvilket anses som opfyldt, når det er mere end 50 % sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde eller fragå virksomheden. Det fremgår ikke, hvad der opfattes som en pålidelig værdi, hvilket bliver behandlet i de specifik-

ke standarder. Markedsværdier er prioriteret højt, når der ses på teorien bag begrebsrammen, hvor sådanne værdier samt tilnærmede værdier har fået større betydning i regnskabsregulering. Herved indeholder standarderne informationer om, hvordan disse værdier skal opgøres. Ud fra den betragtning, at værdistigninger løbende skal indregnes, når det ses ud fra den overordnede teori, som begrebsrammen bygger på, og når de bløde definitioner tages i betragtning, er der lagt op til målinger og værdier, som indebærer en lang række skøn over estimerede fremtidige økonomiske fordele. Hele dette spektrum skal ses i forhold til en afvejning mellem de forskellige krav i begrebsrammen – eks. vedr. pålidelighed, relevans, informationsværdi mv. Der kan her argumenteres for og imod, at IASB er gået på kompromis med begrebsrammen i forhold til udviklingen mod mere dagsværdibaserede værdier i regnskabet.

2.6. Delkonklusion

Gennem dette kapitel er der fremkommet informationer vedrørende den teoretiske udvikling i forhold til regnskabsudarbejdelsen, hvilke viser, at det er den formueorienterede teori, der er den grundlæggende i forhold til, hvordan virksomhederne skal udarbejde deres regnskab. Det er en udvikling, som følger udviklingen mod et videnssamfund, hvor bløde værdier repræsenterer en stor del af en virksomheds samlede værdi. EU har vedtaget, at medlemslandenes børsnoterede selskaber skal følge EU-godkendte IFRS-standarder, som er udarbejdet af IASB. IFRS-standarderne følger denne udvikling i forhold til at inddrage disse bløde værdier i regnskabet. Samtidig har globaliseringen medført et øget behov for, at virksomheder kan anvende deres regnskab på markedspladser i flere kontinenter. Herved har IASB og FASB indgået et samarbejde, hvor deres standarder skal harmoniseres. IASB er inspireret af FASB i forhold til deres begrebsramme, men er gået et skridt videre i forhold til anvendelse af dagsværdier, hvilket synes at være vejen frem. Dagsværdibegrebet og udviklingen mod et øget behov for at indregne immaterielle aktiver i regnskabet er dermed en meget naturlig udvikling som følge af det samfund, vi i dag lever i.

3. Indregning

Den begrebsramme, som IFRS er udarbejdet efter, og den udvikling, der blev redegjort for i sidste kapitel, har formodentlig ført til, at der må foretages væsentlig flere skøn i forbindelse med udarbejdelse af regnskabet. Gennem dette kapitel vil der blive redegjort for, hvornår virksomhederne må foretage disse regnskabsmæssige skøn, som vedrører målinger af immaterielle aktiver. Der tages udgangspunkt i de standarder, som vedrører immaterielle aktiver, hvor det primært er IAS 38 og sekundært IFRS 3 og IAS 36.

Første afsnit behandler de generelle indregningskriterier for immaterielle aktiver, hvilke er relateret til forrige kapitel vedrørende begrebsrammen. Disse indregningskriterier er vigtige i forhold til, hvornår, og i hvilke sammenhænge, immaterielle aktiver fremtræder i balancen. Der er forskel på, hvordan de immaterielle aktiver skal behandles, alt efter hvordan de er opstået. Immaterielle aktiver kan kategoriseres som henholdsvis separat tilkøbte aktiver, aktiver erhvervet ved en virksomhedssammenslutning – og goodwill – samt udviklingsprojekter.

Afsnittene vil indeholde en redegørelse for, hvornår der må foretages regnskabsmæssige skøn samt behandling af, hvilke målingsmetoder virksomhederne skal/kan anvende. En dybere analyse af målingsmetoder følger i et senere kapitel.

Efterfølgende måling vil blive inddraget for at få en forståelse af den samlede proces i forhold til immaterielle aktiver og vigtigheden af, at disse er indregnet og identificeret. Afhandlingen er afgrænset til kun at omhandle første indregning, og derfor vil den efterfølgende måling kun blive behandlet overfladisk.

3.1. Første indregning

Når en virksomhed anskaffer et nyt immaterielt gode, skal virksomheden bestemme, hvorvidt dette kan indregnes som et immaterielt aktiv, eller det skal udgiftsføres. Virksomheden kan grundlæggende anskaffe immaterielle aktiver ved enten at tilkøbe dem separat, ved en virksomhedssammenslutning eller ved intern fremstilling. De grundlæggende indregningskriterier er integreret i IAS 38, hvor de i dette afsnit behandles i samme kronologiske rækkefølge som i

standarden. Efterfølgende vil de mere specifikke forhold blive behandlet, hvor der tænkes på, om det er separat fremskaffet, eller hvordan aktivet er opstået.

3.1.1. Indregningstest

For at noget kan indregnes i balance, skal det opfylde definitionen på en af balancens elementer. Den normale aktiv-definition, som blev defineret i afsnit 2.5.3, og de normale indregningskriterier, som blev angivet i afsnit 2.5.4, skal være opfyldt. Derudover skal selskabet demonstrere, at det immaterielle aktiv opfylder følgende kriterier:

*“(a) the definition of an intangible asset (see paragraphs 8-17); and
(b) the recognition criteria (see paragraphs 21-23).”*(IAS 38 2004, 18)

3.1.1.1. Definitionen

Immaterielle aktiver defineres som følgende;

“An intangible asset is an identifiable non-monetary asset without physical substance”
(IAS 38 2004, 8)

Denne definition kan tolkes bredt og kan, som det også beskrives i standarden, blandt andet omfatte følgende(IAS 38 2004, 9);

- *Videnskabelig og teknisk viden*
- *Design af produktionsprocesser*
- *Licenser*
- *Vidensbaserede aktiver*
- *Markedsviden*
- *Varemærker*

Det er dog ikke alle ovenstående immaterielle aktiver, det tillades at aktivere, da de ikke alle er identificerbare eller opfylder den normale aktiv-definition, hvor virksomheden blandt andet skal have kontrol som følge af tidligere begivenheder(IAS 38 2004, 10).

3.1.1.2. Identificerbar

IASB har på baggrund af overvejelser omkring typiske kendetegn af immaterielle aktiver konkluderet, at immaterielle aktiver kan identificeres, når de kan udskilles fra virksomheden. Herunder når de kan sælges, udveksles, udlejes eller byttes enten alene eller sammen med et eller flere aktiver. Derudover har IASB konkluderet, at immaterielle aktiver også kan identificeres, hvis de hviler på en kontraktlig eller juridisk rettighed. I dette tilfælde er aktivet ikke

nødvendigvis udskilleligt, men kan til tider kun afstås ved salg af hele virksomheden (IAS 38 2004, BC 9-10).

“An asset meets the identifiability criterion in the definition of an intangible asset when it:

- (a) is separable, ie is capable of being separated or divided from the entity and sold, transferred, licensed, rented or exchanged, either individually or together with a related contract, asset or liability; or*
- (b) arises from contractual or other legal rights, regardless of whether those rights are transferable or separable from the entity or from other rights and obligations.”* (IAS 38 2004, 12)

Ordet identificerbart blev ikke direkte defineret i den tidligere IAS 38, men første led i denne definition er i overensstemmelse med den tidligere IAS 38 (IAS 38 2004, BC 9) (Kiertzner, HÅ 2004, 143). Sidste led er derimod en nyskabelse i den nye IAS 38, hvilket formodentlig fører til, at flere aktiver kan indregnes. Som det blev nævnt, er det ikke et krav, at aktiverne kan udskilles, når det hviler på en kontraktlig eller juridisk rettighed. Dette åbner muligheden for indregning af en række juridiske eller kontraktlige rettigheder, som tidligere ikke kunne indregnes. Et eksempel herpå er en franchiseret, som er fundamental for hele virksomhedens drift, hvor udskillelse kan betyde at virksomheden udskiller hele deres forretningsgrundlag. Eftersom udskillelse ikke er et absolut krav, er en juridisk beskyttelse tilstrækkeligt til, at disse kan indregnes under de rigtige omstændigheder – opfyldelse af de resterende krav. Det betyder også, at en række svært målbare aktiver hermed skal værdiansættes. Værdien af disse aktiver kan oftest ikke findes med henvisning til et aktivt marked, men må i stedet estimeres.

3.1.1.3. Kontrol og fremtidige økonomiske fordele

Virksomheden skal have kontrol over aktivet, hvilket defineres som virksomhedens ret til at bestemme over ressourcens økonomiske fordele og adgang til at afskære andre fra disse. I forhold til standarden har virksomheden normalt kontrol over immaterielle aktiver gennem lovbestemte rettigheder. Dette er ikke et krav, men bevirker, at det lettere kan demonstreres, at virksomheden har kontrol over aktiverne (IAS 38 2004, 13). Såfremt det er viden, som andre uden videre kan få gavn af, har virksomheden dermed ikke opfyldt kriteriet om kontrol, hvor en lovmæssig ret er en meget logisk måde at afskære andre herfra. Et ofte anvendt eksempel er intellektuel kapital – såsom efteruddannelse af medarbejdere. Virksomhederne anvender mange midler på efteruddannelse af deres medarbejdere, og det er også med det formål at få fremtidige økonomiske fordele heraf. Dette opfylder oftest de fleste led i indregningstesten, men ikke kravet om kontrol, da andre virksomheder kan hverve disse medarbej-

dere og dermed få gavn af denne intellektuelle kapital. Denne viden kan formodentlig beskyttes af en tavshedspligt, men den fremtidige ret til selv at benytte denne kan formodentlig sjældent forbeholdes.

Fremtidige økonomiske fordele kan være indtægter, som aktivet er med til at frembringe, men det kan også være i form af omkostningsbesparelse eller andre fordele, virksomheden har ved brug af aktivet (IAS 38 2004, 17). Her skal virksomheden altså vurdere, hvorvidt aktivet generer økonomiske fordele, som strækker sig ud over indeværende regnskabsperiode.

3.1.1.4. Sandsynligt og pålideligt

Som nævnt i afsnit 3.1.1 skal virksomheden demonstrere, at det immaterielle aktiv opfylder de normale indregningskriterier, som også er fremført i afsnit 2.5.4;

“An intangible asset shall be recognised if, and only if:

- (a) it is probable that the expected future economic benefits that are attributable to the asset will flow to the entity; and*
- (b) the cost of the asset can be measured reliably.”(IAS 38 2004, 21)*

Hermed skal det være sandsynligt, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde virksomheden, hvor der regnes med et sandsynlighedskriterium på 50 %. Virksomheden skal altså ud fra rimelige forudsætninger skønne sandsynligheden for, at økonomiske fordele vil tilflyde virksomheden (IAS 38 2004, 23). Dette kriterium er blevet mindre relevant efter den nye IAS 38, da dette kriterium altid anses for opfyldt, når virksomheden anskaffer aktivet/aktiverne enten separat eller ved en virksomhedssammenslutning (IAS 38 2004, 25). Samtidig skal der være et pålideligt målegrundlag for indregning af immaterielle aktiver, hvor de ved første indregning skal indregnes til kostpris (IAS 38 2004, 24). Der er dog forskel på, hvilke målemetoder virksomheden skal indregne efter alt afhængig af, hvordan aktivet opstår. Dette vil blive behandlet i afsnittene 3.1.2 - 3.1.4.

3.1.2. Separat anskaffelse

Ved separat anskaffelse skal forstås, at virksomheden tilkøber et aktiv eller en gruppe aktiver med det formål at lade disse indgå i driften. Virksomheden skal her undersøge, om det pågældende aktiv eller den pågældende gruppe af aktiver, opfylder definitionen og kriterierne i indregningstesten, før disse kan aktiveres, hvilket normalt er tilfældet.

I de fleste tilfælde vil separat anskaffede immaterielle aktiver opfylde alle led i indregningstesten. Eftersom det immaterielle aktiv er erhvervet fra en sælgende part, vil det opfylde kriteriet om at være separerbar og kan dermed identificeres. Derudover indebærer handlen formodentlig også en juridisk rettighed, som understøtter, at aktivet er identificerbart. Samtidig vil denne juridiske rettighed understøtte næste led i testen, hvorefter virksomheden har kontrol over aktivet.

I forbindelse med udarbejdelsen af IAS 38 har IASB observeret, at købsværdien/dagsværdien for erhvervede immaterielle aktiver afspejler sandsynligheden for, at fremtidige økonomiske fordele vil tilflyde den købende virksomhed (IAS 38 2004, BC17). Derfor anses sandsynlighedskriteriet altid som opfyldt, når immaterielle aktiver anskaffes separat (IAS 38 2004, 25). Dette kriterium er altså overflødig ved separat anskaffelse.

Det antages, at værdien normalt kan måles pålideligt, specielt når betalingen er i form af likvider (IAS 38 2004, 26). Dagsværdien vil være den værdi, som betalingsmidlet repræsenterer. Denne værdi vil ligeledes repræsentere det tilkøbtes kostpris, hvilken aktivet skal indregnes til. Hertil tillægges told, skatter og omkostninger, der direkte kan henføres til at bringe aktivet i ønsket brugbar stand (IAS 38 2004, 27). Der kan være en række skøn, som vedrører klassifikationsspørgsmål, men disse er ikke en del af denne afhandling. De problemstillinger, som vedrører indregning af immaterielle aktiver, indebærer i de fleste tilfælde ikke regnskabsmæssige skøn, der vedrører målingen af aktiverne. Der kan dog opstå situationer, hvor betalingsmidlet, der modtages i en byttehandel, er et aktiv, som også er svært målbar. Denne problemstilling bliver ikke selvstændigt behandlet, men indgår indirekte i behandlingen af opgørelse af dagsværdier, da denne opgørelse bygger på dagsværdiprincippet.

3.1.3. Erhvervet ved en virksomhedssammenslutning

Behandlingen af immaterielle aktiver, der erhverves i forbindelse med en virksomhedssammenslutning, minder på mange måder om immaterielle aktiver, der erhverves separat, men i dette tilfælde betales der en samlet pris for en række aktiver.

En virksomhedssammenslutning er, når to eller flere virksomheder sammensluttes til en regnskabsafleggende enhed, hvor resultatet oftest er, at den ene virksomhed opnår bestemmende indflydelse over en eller flere virksomheder (IFRS 3 2004, 4). Overtagelsesmetoden er den eneste tilladte metode efter IFRS 3, hvorefter en overtagende virksomhed skal identificeres, hvilket er den, der opnår bestemmende indflydelse over de andre virksomheder (IFRS 3

2004, 18)⁶. Den pris, den overtagende virksomhed betaler for den overtagne virksomhed, skal allokere på de forskellige aktiver. Immaterielle aktiver skal indregnes selvstændigt fra goodwill, når de kan identificeres, hvor goodwill opstår som en forskelsværdi i forbindelse med en virksomhedssammenslutning. Dette forgår ved, at den overtagne virksomheds identificerbare aktiver, forpligtelser og eventualforpligtelser måles og indregnes til dagsværdi på overtagelsestidspunktet, såfremt værdien kan måles pålideligt (IFRS 3 2004, 37c). IFRS 3 henviser til IAS 38 for vejledning om opgørelse af dagsværdier for immaterielle aktiver (IFRS 3 2004, B16g). Denne udskillelse af aktiver er blevet meget relevant efter indførelsen af ubestemmelig levetid, hvilket goodwill altid antages at have. Hermed er det samtidig mere relevant at immaterielle aktiver, som tidligere udgjorde en stor andel af denne goodwill, bliver identificeret og indregnet separat fra goodwill, således at disse afskrives selvstændigt og dermed ikke opretholder og forsvare eventuelt internt oparbejdet goodwill.

Aktiverne skal opfylde definitionen på et aktiv, samt være identificerbare – separerbare, kontraktbaserede eller baseret på en juridisk rettighed. I forhold til måling af dagsværdi gives der vejledning i IAS 38, hvorefter første prioritet er, at det immaterielle aktiv skal vurderes med henvisning til et aktivt marked. Dette stemmer godt overens med den formueorienterede begrebsramme, men er ofte ikke muligt. Det er derfor oftest nødvendigt at estimere en dagsværdi, hvilket behandles i næste kapitel.

I forbindelse med udarbejdelsen af den nye IAS 38 var det foreslået, at det altid kan antages, at værdien af immaterielle aktiver kan måles pålideligt. Flere af respondenterne meldte tilbage med påstande om, at der er flere situationer, hvor værdien ikke kan måles pålideligt. IASB konkluderede at dette var tilfældet, når aktivet (IAS 38 2004, BC22);

- opstår fra en kontraktlig rettighed, men ikke kan udskilles, eller
- opstår fra en kontraktlig rettighed og kan separeres, men er uden historiske data eller beviser for udvekslingstransaktioner af aktivet eller et lignende aktiv.

Dette ændrede dog ikke IASB's holdning med den begrundelse, at informationsværdien er højere med indregning af disse immaterielle aktiver. Specielt når der tages højde for indførelsen af immaterielle aktiver med ubestemmelig levetid, hvorved goodwill ikke længere skal afskrives. IASB frygtede, at virksomheder ville udnytte denne mulighed og lade immaterielle aktiver indgå som en del af goodwill og dermed undgå afskrivninger (IAS 38 2004, BC23).

⁶ Der henvises til IFRS 3 for en grundig forklaring af virksomhedssammenslutninger.

Men konklusionen blev dog, at IASB måtte lytte til respondenterne og acceptere, at visse aktiver ikke kan måles pålideligt.

3.1.4. Udviklingsprojekter

Internt oparbejdede immaterielle aktiver kan kun indregnes, hvis de opfylder kriterierne for, at de kan klassificeres som udviklingsprojekter. Dermed kan omkostninger, der afholdes til eksempelvis marketing mv. ikke indregnes, og ligeledes kan omkostninger, der afholdes i forskningsfasen ikke indregnes. Grænsen mellem forskning og udvikling er behandlet i IAS 38, hvor det fremgår, at forskningsaktiviteter bl.a. omfatter følgende:

- (a) *“activities aimed at obtaining new knowledge;*
- (b) *the search for, evaluation and final selection of, applications of research findings or other knowledge;*
- (c) *the search for alternatives for materials, devices, products, processes, systems or services; and*
- (d) *the formulation, design, evaluation and final selection of possible alternatives for new or improved materials, devices, products, processes, systems or services.” (IAS 38 2004, 56)*

Omkostninger der afholdes i denne fase skal udgiftsføres, når de opstår, og kan altså ikke aktiveres. Udviklingsaktiviteter omfatter eksempelvis følgende:

- (a) *“the design, construction and testing of pre-production or pre-use prototypes and models;*
- (b) *the design of tools, jigs, moulds and dies involving new technology;*
- (c) *the design, construction and operation of a pilot plant that is not of a scale economically feasible for commercial production; and*
- (d) *the design, construction and testing of a chosen alternative for new or improved materials, devices, products, processes, systems or services.”(IAS 38 2004, 59)*

De omkostninger, der afholdes i udviklingsfasen, kan aktiveres, når virksomheden demonstrere, at nedenstående kriterier er opfyldt:

- (a) *“the technical feasibility of completing the intangible asset so that it will be available for use or sale.*
- (b) *its intention to complete the intangible asset and use or sell it.*
- (c) *its ability to use or sell the intangible asset.*
- (d) *how the intangible asset will generate probable future economic benefits. Among other things, the entity can demonstrate the existence of a market for the output of the in-*

tangible asset or the intangible asset itself or, if it is to be used internally, the usefulness of the intangible asset.

- (e) the availability of adequate technical, financial and other resources to complete the development and to use or sell the intangible asset.*
- (f) its ability to measure reliably the expenditure attributable to the intangible asset during its development.” (IAS 38 2004, 57)*

Virksomheden skal altså vurdere, hvorvidt alle ovenstående punkter er opfyldt. Det er et krav i ÅRL, at større virksomheder indregner udviklingsprojekter, hvorfor det er virksomhedens opgave at etablere systemer, der kan dokumentere, at ovenstående kriterier er opfyldt frem for at undlade at indregne disse udviklingsprojekter. Baggrunden for de restriktive krav var, at IASB ville undgå, at virksomheder indregner omkostninger, som tvivlsomt medfører et aktiv. Dette kan dog være problematisk i forhold til virksomheder, som er forskningsbaserede, hvor alle kriterierne først er opfyldt sent i denne proces, når der er afholdt betydelige beløb under forskningsfasen. Omkostninger som er afholdt, før kriterierne er opfyldt, kan nemlig ikke senere indregnes.

Når virksomheden kan demonstrere, at kriterierne er opfyldt, må omkostningerne indregnes til kostpris, hvortil der kan henregnes omkostninger, som direkte kan henføres til at bringe aktivet i den stand, som er nødvendig for, at aktivet kan bruges efter sin oprindelige hensigt (IAS 38 2004, 66). Dermed er det ikke direkte værdiansættelsesproblemstillinger, som defineret i denne afhandling, men derimod en række skøn i forhold til ovenstående kriterier. Der opstår dog problemstillinger, i forhold til regnskabsmæssige skøn, vedrørende værdiansættelse i forbindelse med de efterfølgende nedskrivningstest. Udviklingsprojekter skal frem til færdiggørelsen nedskrivningstestes mindst én gang årligt, uanset om der er indikationer herpå eller ej (IAS 38 2004, 60). Men eftersom denne afhandling er afgrænset til første indregning, vil problemstillinger vedrørende udviklingsprojekter ikke blive behandlet yderligere.

3.2. Efterfølgende måling

Efter første måling skal aktivet løbende måles, således det repræsenterer en regnskabsmæssig værdi, der er i overensstemmelse med de metoder, der er opstillet i standarden. Tidligere, hvor resultatopgørelsen var det primære, var det en klar opfattelse, at afskrivninger på aktiver skete med henblik på at få disse til at matche de tilhørende indtægter. Efter den præstationsorienterede teori, hvor matchingprincippet er det centrale, er dette et grundelement. I forhold til den formueorienterede teori er det balancen, der er den centrale, og der fokuseres derfor på, at de værdier der opgives i balancen, er så tæt på den ”reelle” værdi som muligt. Dette betyder, at

nutidsmålinger og dagsværdimålinger er i fokus. Grundlæggende i IFRS er det kostprismodellen og omvurderingsmodellen, der er de tilladte metoder til at måle aktiver, hvilke også er de tilladte målingsmetoder af immaterielle aktiver. I forhold til kostprismodellen er den ikke ideel, hvis den ses i forhold til den rene formueorienterede teori, da der her anvendes historiske værdier, som ofte er forældede. Eftersom det kan være vanskeligt at finde en kvalificeret og troværdig dagsværdi for mange aktiver, anses denne som en nødvendig målingsmodel. Dette stemmer godt overens med IASB's begrebsrammes kvalitetskrav, hvorefter der skal være pålidelighed i forholdt til de værdier, der er indregnet i regnskabet.

3.2.1. Kostprismodellen

Ifølge kostprismodellen skal immaterielle aktiver efter første indregning måles til kostpris med fradrag af eventuelle afskrivninger og nedskrivningsbehov (IAS 38 2004, 74). Herefter er der en række vurderinger og skøn, der skal foretages for at fastlægge afskrivningsperioden i de tilfælde, hvor aktivet skal afskrives systematisk over dets levetid. Desuden er der en række regnskabsmæssige skøn, der skal foretages, når nedskrivningsbehovet skal vurderes.

3.2.2. Omvurderingsmodellen

Efter omvurderingsmodellen skal aktivet måles til omvurderet værdi, hvilket er dagsværdien på omvurderingsdagen fratrukket afskrivninger og nedskrivningsbehov (IAS 38 2004, 75). Dagsværdien for immaterielle aktiver skal ifølge omvurderingsmodellen opgøres med henvisning til et aktivt marked, hvilket defineres som homogene varer, hvor der normalt kan findes købere, og hvor priserne er offentligt tilgængelige (IAS 38 2004, 8). Herved vil dagsværdien af immaterielle aktiver, som eksempelvis varemærker og patenter, aldrig kunne findes med henvisning til et aktivt marked, da disse aldrig er homogene. Derimod findes der homogene immaterielle aktiver, som f.eks. taxa-licenser og forskellige typer af kvoter, hvor der kan fastsættes en dagsværdi med henvisning til et aktivt marked. Dette skyldtes, at disse ofte handles mellem virksomheder. Det anføres i IAS 38, at det er usædvanligt, at et aktivt marked eksisterer for immaterielle aktiver (IAS 38 2004, 78). Det er altså sjældent, at det er muligt at anvende omvurderingsmodellen på immaterielle aktiver, og det er formodentlig mere en teoretisk mulighed, end det er en praktisk mulighed. Dermed er det oftest første indregning af immaterielle aktiver, samt vurderingen af det efterfølgende afskrivningsforløb, der er essentiel.

3.2.3. Begrænset eller ubestemmelig brugstid

Med indførelsen af bestemmelig og ubestemmelig brugstid opstår der en række faktorer, som kan medføre fejlagtige skøn, når immaterielle aktiver skal måles. Hermed ment, at virksomheden kan undlade at afskrive, hvis de kan forsvare den regnskabsmæssige værdi heraf – eller omvendt foretage store nedskrivninger et år og efterfølgende år opleve bedre nøgletal – tidligere i afhandlingen omtalt som ”Big Bath”.

Når brugstiden af immaterielle aktiver skal bestemmes, er der en række faktorer, som skal tages i betragtning, hvilket ikke vil blive behandlet, men kan ses i IAS 38 (IAS 38 2004, 90 a-h). Kan en bestemt brugstid fastsættes herefter, skal aktivet afskrives systematisk over denne periode, hvilket oftest foregår ved den lineære metode (IAS 38 2004, 97). Immaterielle aktiver, der består som følge af en juridisk rettighed eller anden kontraktlig rettighed, kan ikke afskrives over en periode, der er længere end den periode, hvori rettigheden består. Såfremt denne periode kan fornyes, skal fornyelsesperioden også medtages (IAS 38 2004, 94).

Ubestemmelig brugstid er et nyt begreb i IAS 38, som ikke må forveksles med ubegrænset. Ubestemmelig betyder, at det immaterielle aktiv inden for en forudsigelig fremtid ikke stopper med at genere betalingsstrømme, som tilfalder virksomheden (IAS 38 2004, 91). De immaterielle aktiver, der anses for at have ubestemmelig brugstid, må ikke undergå systematiske afskrivninger, men skal i stedet testes for nedskrivningsbehov efter IAS 36, hvilket skal foretages mindst en gang årligt, eller når der i øvrigt er indikationer herpå (Jørgensen 2004). Der kan dermed opstå indikationer på et senere tidspunkt, hvorfor behandlingen af aktivet nødvendigvis må ændres efter de nye tilgængelige informationer. Den gruppe aktiver, som antages at have ubestemmelig brugstid, vil altså blive underlagt løbende målinger, som omfatter regnskabsmæssige skøn.

Den problemstilling, som er fremført her, vil ikke blive behandlet yderligere, da afhandlingen er afgrænset til at omhandle første indregning.

3.3. Afrunding

Virksomheder skal identificere og indregne flere aktiver end tidligere, hvilket primært skyldes, at sandsynlighedskriteriet altid anses som opfyldt, når det immaterielle erhverves fra en ekstern part – hvad enten det er separat anskaffelse, eller om aktiver er erhvervet ved en virksomhedssammenslutning.

Immaterielle aktiver, der er anskaffet separat, vil i de fleste tilfælde kunne indregnes til købsprisen, som på dette tidspunkt repræsenterer dagsværdien såvel som kostprisen på købstidspunktet. Dermed skal dette aktiv indregnes til den værdi, som betalingsmidlet repræsenterer. Denne indregning vil derfor ikke indebære usikre regnskabsmæssige skøn vedrørende værdiansættelse, og den vil dermed ikke blive behandlet yderligere. Der kan dog opstå situationer, hvor betalingsmidlet er svært målbart, hvor en værdi skal estimeres, hvilket indirekte bliver behandlet i følgende kapitel i forbindelse med behandling af dagsværdiopgørelse.

Immaterielle aktiver, som erhverves ved en virksomhedssammenslutning, indebærer en lang række regnskabsmæssige skøn i forbindelse med opgørelse af dagsværdier. Forskellen i forhold til separat anskaffede immaterielle aktiver er, at der her betales en samlet pris for en række aktiver, hvilken skal allokere på de identificerbare aktiver og forpligtelser mv. IASB er af den holdning, at alle immaterielle aktiver skal identificeres og indregnes i balancen. Såfremt det ikke er muligt, skal det dokumenteres, hvorfor værdien ikke kan måles pålideligt. Dermed er dagsværdibetragtningen meget relevant, og vil udgøre størstedelen af afhandlingens analyse.

4. Værdiansættelse

Det er fremkommet i sidste kapitel, at det vigtigste område i forhold til værdiansættelse, hvor der må foretages mange væsentlige regnskabsmæssige skøn, er i forbindelse med en virksomhedssammenslutning. De immaterielle aktiver skal opgøres til dagsværdi, hvor virksomheden foretager en række regnskabsmæssige skøn i forbindelse med værdiansættelsen. Dette element vil blive behandlet i dette kapitel.

Første del af dette kapitel vil blive anvendt til at undersøge, hvilke muligheder der er i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver. Efterfølgende vil de forskellige metoder blive behandlet, hvilket konkretiseres i forhold til anvendelsen af værdiansættelsesmodeller.

Afhandlingen har dels til formål at besvare, hvorvidt revisor har mulighed for at opdage eventuel skævhed og anden fejlinformation i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver. Derfor vil de forskellige risikoelementer, som modellerne indeholder, blive behandlet. Dette sker med det formål at anvende de resultater, som er fremkommet på regnskabsniveau, på revisionsniveau i den senere analyse.

4.1. Dagsværdi efter IAS 38

Første prioritet i forhold til opgørelse af dagsværdi er, når der eksisterer et aktivt marked for det givne aktiv, hvilket oftest ikke er tilfældet, når det er immaterielle aktiver, der er tale om (IAS 38 2004, 39). Det er sjældent, at der eksisterer et aktivt marked for immaterielle aktiver, hvorved dagsværdien skal estimeres for de fleste immaterielle aktiver i de fleste brancher i forbindelse med de fleste virksomhedssammenslutninger.

I de tilfælde, hvor der ikke er et aktivt marked, skal dagsværdien opgøres ud fra ”arm’s length” princippet. Aktivet skal opgøres til den værdi, som virksomheden er villig til at betale en velinformeret tredjepart på overtagelsesdagen. For at bestemme denne værdi skal tidligere transaktioners udfald for lignende aktiver tages i betragtning.(IAS 38 2004, 40). IAS 38 er ikke detaljeret i forhold til, hvilke metoder virksomhederne skal anvende, men henviser virksomheder, der ofte indgår i tilkøb eller salg af de omtalte aktiver, til at udarbejde metoder og teknikker til at beregne dagsværdien, hvilket ifølge IAS 38 kan omfatte følgende overvejelser(IAS 38 2004, 41):

- Lignende transaktioners udfald
- Royaltyværdier
- Pengestrømme fra aktivet
- Overvejelse af forskellige udfald
- Forskellige sandsynligheder for udfaldene
- Markedsrelevante faktorer.

En standardisering af en virksomheds proces i forhold til opgørelse af immaterielle værdier kan være med til at mindske de subjektive indvirkninger, som ledelsen kan have på udfaldet.

4.2. Dagsværdi hierarkiet

Estimering af dagsværdi er yderligere specificeret i IASB's Exposure draft under fase II af virksomhedssammenslutninger. Værdiansættelsesmetoderne er hierarkisk inddelt, hvilket er placeret i appendiks til ED IFRS 3. Denne er ikke trådt i kraft endnu, men dens opbygning er ikke i modstrid med de nuværende regler og synes derfor informativ i forhold til afhandlingens problemstilling. Høringsperioden vedrørende ED IFRS 3 sluttede d. 28. oktober 2005, men på grund af det tidligere omtalte arbejdsprogram mellem IASB og FASB, træder der ikke nye standarder i kraft før 2009. Specifikationsgraden af denne standard er præget af den type regulering, som FASB anvender, hvor specifikationsgraden er højere.

4.2.1. Niveau 1 – Markedstransaktion for et identisk aktiv

Når værdien af et immaterielt aktiv kan findes med henvisning til et aktivt marked, skal denne værdiansættelse anvendes (ED IFRS 3 2005, E13). Det skal være et identisk aktiv eller en identisk forpligtelse, som kan afhændes inden for en, for aktivets type, normal tidsramme (ED IFRS 3 2005, E14). Efter den teoretiske retning, som IASB's begrebsramme er opbygget omkring, er denne metode den mest optimale, hvilket stemmer godt overens med, at denne skal foretrækkes, hvis informationerne er tilgængelig. Oftest er det dog ikke muligt at opgøre immaterielle aktiver med reference til et aktivt marked, hvilket skyldes, at disse aktiver i de fleste situationer er unikke. I de tilfælde, hvor det er muligt at finde værdien af et immaterielt aktiv med henvisning til et aktivt marked for identiske aktiver, er der typisk ikke problemer med at verificere, at dette aktiv er målt pålideligt. Der kan dog opstå situationer, hvor der er flere markeder med forskellige værdier. I de tilfælde skal aktivet værdisættes efter det marked med den mest fordelagtige værdi, hvilket er den værdi, der maksimerer udbetalingsudbyttet, antaget at aktivet sælges (ED IFRS 3 2005, E14).

4.2.2. Niveau 2 – Markedstransaktion for et lignende aktiv

Hvis det ikke er muligt at finde værdien for et identisk aktiv, er anden prioritet værdien for et lignende aktiv, hvor der foretages tilpasninger(ED IFRS 3 2005, E14). Med lignende aktiver kan eksempelvis forstås dets retsgyldighed – herunder om det er et patent, en licens osv. Andre kategorier og kendetegn kan også lægges til grund for, at disse kan kaldes lignende aktiver. Selvom ordet ”lignende” kan tolkes bredt, vil der oftest opstå problemer med at finde observerbare priser for disse lignende aktiver, eftersom de har kendetegn og natur som det immaterielle aktiv, der skal værdiansættes. I de tilfælde, hvor der er et marked for lignende aktiver, skal der foretages tilpasninger. Disse tilpasninger vil være af meget subjektiv karakter, og kan derfor medføre skævhed og fejlinformation i regnskabet(Deloitte 08-2004, 42).

4.2.3. Niveau 3 – Andre værdiansættelsesmetoder

Når virksomheden ikke kan anvende ovenstående metoder, skal der i stedet anvendes andre værdiansættelsesmetoder. Det anføres i standarden, at der skal anvendes nuancerede metoder, som er i overensstemmelse med markedsmetoden, indkomstmetoden og omkostningsmetoden. Virksomheden skal anvende metoderne, men der henvises dog til ”cost-benefit” begrebet, hvormed virksomhederne kun skal anvende flere metoder i de tilfælde, hvor informationerne kan fremskaffes uden overdrevne omkostninger eller besvær(ED IFRS 3 2005, E19).

4.3. Generelle værdiansættelsesmetoder

Der findes mange forskellige værdiansættelsesmetoder, hvor vejledningen i IAS 38 samt IFRS ikke er specifik med hensyn til valg af disse. Der gives kriterier, som skal overholdes, og i appendiks til ED IFRS 3 angives der, at der skal anvendes metoder, som er i overensstemmelse med markedsmetoden, indkomstmetoden og omkostningsmetoden. Inden for hver af disse findes der forskellige metoder, der kan anvendes. De store revisionshuse er enige om, at nedenstående metoder er dem, der oftest anvendes i praksis, og at det er dem, der er de mest pålidelige(Madsen 2005)(Deloitte 08-2004). Der er mindre forskelle i opfattelser vedrørende brug af modellerne, men de grundlæggende elementer er de samme.

Værdiansættelsesprocessen beskrives af Deloitte i en publikation, hvor denne er opstillet i en model, som er i overensstemmelse med den generelle opfattelse af værdiansættelsesprocessen. I denne afhandling behandles værdiansættelsen, og det antages, at det immaterielle aktiv er identificeret. Dermed skal værdiansættelsen ske på baggrund af følgende faktorer(Deloitte 08-2004):

- Reguleringen – IAS 38, IAS 36, IFRS 3
- Tilgængelig information
- Erhvervspraksis og -erfaring
- Alternative metoder

I de nedenstående afsnit vil de forskellige metoder blive behandlet.

4.3.1. Markedsmetoden

I sin rene form er markedsmetoden relateret til dagsværdi-hierarkiets 1. og 2. niveau, hvor priser findes med henvisning til et aktivt marked. Enten i form af identiske eller sammenlignelige aktiver og nylige transaktioner. Metoden forudsætter, at det pågældende aktiv har generiske kendetegn, som kan kæde det sammen med andre aktiver, hvor det er muligt at fremskaffe informationer, som kan være med til at finde en værdi (Madsen 2005). Denne information skal bruges til benchmarking i forhold til transaktioner for lignende aktiver, hvor målet er at finde den relative værdi, hvilken bl.a. omfatter følgende eksempler;

- Pris vs. generede salgsindtægter
- Pris vs. genereret indtjening
- Pris pr. solgt enhed

Ud fra den betragtning, at immaterielle aktiver ofte er unikke og består på dette grundlag, vil der oftest ikke kunne findes sammenlignelige aktiver, hvilket begrænser anvendelsen af denne model i mange tilfælde. I forhold til patenter, varemærker og lignende vil andre modeller altså skulle anvendes. IASB erkender dette, hvilket de skriver ordret i IAS 38, hvorefter det formodes, at det kun er værdien for aktiver som eks. taxalicenser, fiskekvoter og produktionskvoter, der kan findes en markedsværdi for. Her tilføjes samtidig, at der ikke kan være et aktivt marked for eks. varemærker, aviser, musik, filmrettigheder og patenter, da disse er unikke (IAS 38 2004, 78). Markedsmetoden kan dog anvendes supplerende i sammenhæng med andre metoder, hvor kriterierne for dagsværdihierarkis 1. og 2. niveau ikke er opfyldt. Det kan være situationer, hvor de nødvendige tilpasninger ikke kan kvantificeres med tilstrækkelig sikkerhed ved sammenlignelige aktiver.

I forhold til den formueorienterede regnskabsteori er denne model optimal, og den er i de tilfælde, hvor den anvendes i sin rene form, objektiv og verificerbar. Det vil sige i de tilfælde, hvor det er identiske aktiver, der skal værdiansættes. Derimod kan det være problematisk i de tilfælde, hvor det subjektivt skal vurderes, hvilke aktiver der er "lignende", og hvilke der ikke er, samt hvilke justeringer, der skal foretages. I forhold til justeringer skal det som nævnt være

pålidelige estimater for disse justeringer, før virksomheden kan anvende denne metode, og stadig kalde det et niveau 1 eller niveau 2 estimat.

4.3.2. Indkomstmetoden

Indkomstmetoden er den metode, som anvendes i de fleste tilfælde. Denne metode findes i flere varianter, men efter grundlæggende ens principper. Der skal eksempelvis opgøres en royaltyværdi eller en merindtjeningsværdi, som skal tilbagediskonteres for at finde nutidsværdien af en række betalinger (Deloitte 08-2004). Hermed er der en række grundlæggende informationer, som skal være tilgængelige, før denne metode kan anvendes. Heraf kan følgende nævnes:

- Informationer om eks. royalty eller merindtjeningsværdi
- Informationer om salgsudviklingen/budgetter
- Fastlæggelse af en passende diskonteringsats

4.3.2.1. Royaltymetoden

Som det fremgår af titlen på modellen, er det royaltyværdien, der lægges til grund for en værdiansættelse af aktivet. Herved skal der findes den royalty, som virksomheden skulle betale en uafhængig tredjepart for at indgå en licensaftale for at få adgang til aktivet. Denne metode er relevant, når det eksempelvis er patenter, licenser, kundedatabaser m.v.

Virksomheden kan fastlægge royaltyværdien med udgangspunkt i nuværende licensaftaler på det pågældende aktiv eller på lignende aktiver (Madsen 2005). Dette er en form for inddragelse af ovenstående markedsmetode. Såfremt virksomheden ikke har lignende licensaftaler, kan informationer om lignende licensaftale, som er indgået mellem uafhængige parter, anvendes. Disse informationer kan eksempelvis fremskaffes af eksterne konsulenter, der yder rådgivning i forhold til dette. Flere af de store revisionshuse udbyder vejledning i forbindelse med at finde en royaltysats, hvor de har etableret databaser med disse informationer⁷ (pwc.com 2007)^{vii}. Der findes ligeledes en række internationale virksomheder, som kun beskæftiger sig med dette område (internationalroyalty.com 2007, royaltysource.com 2007).

Nedenstående eksempel er en beregning efter denne metode, hvor nutidsværdien beregnes for et immaterielt aktiv, hvilket kunne være et patent med en restløbetid på 5 år.

⁷ Se senere afsnit vedrørende uafhængighed

År	Royaltysats	Forventet nettoomsætning	Sparet royalty	Sparet Royalty efter skat	Nutidsværdi
1	10%	5000	500	375	341
2	10%	5200	520	390	322
3	10%	5408	541	406	305
4	10%	5624	562	422	288
5	10%	5849	585	439	272
				Nutidsværdi	1528

Royaltysats	10%
Omsætningsstigning	4%
Skattesats	25%
Diskonteringsats	10%

Figur 4-1 Royaltymodellen (egen tilvirkning)

Ovenstående eksempel er en forenkling af den egentlige proces, der bør foregå i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver. Hermed ment, at der ikke er taget højde for forskellige udfald. Samtidig er der valgt et eksempel, hvor aktivet har begrænset levetid. Såfremt det er et aktiv med lang/længere eller ubestemmelig levetid, skal budgetperioden – altså den periode, hvor der er indregnet vækst – samt en eventuel terminalværdi også vurderes. I forbindelse med opgørelse af dagsværdien for disse aktiver er der ikke en direkte bestemmelse for, hvor lang budgetperioden må være, men i IAS 36 er budgetperioden begrænset til 5 år. Denne begrænsning er ikke direkte gældende her, men eftersom værdien af aktivet skal forsvares i forbindelse med en eventuel nedskrivningstest, formodes denne grænse at kunne anvendes analogt (IAS 36 2004, 33). Disse elementer medfører en række yderligere risikofaktorer vedrørende de regnskabsmæssige skøn, der skal foretages i forbindelse med værdiansættelsen. Følgende faktorer skal estimeres for at kunne anvende denne model:

- Royaltysats
- Forventet omsætning
- Terminalværdi
- Diskonteringsatsen

Royaltysatsen angives som en procentdel af omsætningen. Når denne skal findes, er der en tommelfingerregel, hvorefter royaltysatsen cirka svarer til 25 % af bruttoavancen, hvor bruttoavancen skal ses i forhold til et økonomistyringsperspektiv, altså hvor bruttoavancen er et ofte anvendt lønsomhedsmål. Det er meget naturligt, at der vælges et resultatmål, der ligger efter omsætningen, da de direkte omkostninger, forbundet med at skabe denne omsætning,

kan variere meget. Den værdi, som immaterielle aktiver skaber, skabes ofte sammen med en række materielle aktiver, hvor kapacitetsomkostningerne skal afholdes uafhængigt af det immaterielle aktiv, hvilket argumenterer for at anvende et resultatmål, der ikke ligger senere end bruttoavancen. Denne tommelfingerregel bør kun anvendes som kontrol af en mere specifik udregnet royaltysats, da der, som med alle andre tommelfingerregler, er forbundet en stor usikkerhed. PWC har dog erfaret, at denne giver et godt billede af royaltysatsen (Madsen 2005). Er der flere mulige udfald, skal disse tages i betragtning, hvor sandsynlighederne for disse udfald skal vurderes.

Den forventede omsætning er i eksemplet sat til en procentvis stigning, hvilket formodentlig ikke lever op til de regnskabsmæssige krav, da budgetteringskravene kræver stillingtagen til omsætningen fra år til år. Virksomhederne skal ud fra budgetter og forventninger til fremtiden budgettere, hvordan omsætningen udvikler sig, hvilket formodentlig kun må dække en fem-årig periode. Herunder skal virksomheden overveje forskellige mulige udfald, hvor disse samlet set skal være medvirkende til at værdiansætte aktivet. Dermed er der en risiko for, at ledelsen enten bevidst eller ubevidst er for optimistisk – eller pessimistisk – i forhold til fremtiden.

Terminalværdien er den værdi, som ligger efter budgetperioden. Denne værdi kan udgøre omkring 60-80 % af den samlede værdi, når denne opgøres for aktiver, hvor der er en maksimalbudgetperiode på 5 år. Terminalværdiledet forudsætter en stabil eller faldende vækstrate i de efterfølgende år (Sørensen og Lunden 2004). Terminalværdien indeholder altså en række risici, hvor forudsætningerne for beregning af denne må antages at være vigtige, eftersom den udgør så stor en del af den samlede værdi.

Der findes forskellige metoder til at opgøre en diskonteringsats, men WACC er den mest anvendte metode, og denne nævnes også i IAS 36. Den diskonteringsats, der vælges, skal være en før-skat værdi, hvor den skal afspejle følgende forhold:

- (a) *“the time value of money; and*
- (b) *the risks specific to the asset for which the future cash flow estimates have not been adjusted.” (IAS 36 2004, 55)*

I forhold til det sidste punkt vedrørende risici forbundet med aktivet er det vigtigt, at der ikke sker en dobbelt indregning heraf. Der skal dermed ikke indregnes risici i både budgettet for omsætningen og i diskonteringsatsen.

4.3.2.2. Merindtjeningsmetoden

Merindtjeningsmetoden er en metode, der tager udgangspunkt i den merværdi, som det immaterielle aktiv skaber. Dette kan være i de tilfælde, hvor det immaterielle aktiv er tilknyttet en varegruppe såsom varemærker.

Efter denne metode skal der fastsættes en kapitaliseret værdi af den pågældende varegruppe, hvor det immaterielle aktive er tilknyttet. Denne værdi skal sammenlignes med en lignende generisk varegruppe, men hvor der ikke er tilknyttet et lignende immaterielt aktiv. Ud fra den konstaterede merindtjening findes der en nutidsværdi, som repræsenterer det immaterielle aktivs dagsværdi. De grundlæggende forudsætninger er de samme som ovenstående, hvorfor disse ikke vil blive gennemgået i forhold til denne model.

År	Indtjening	Normal indtjening	Merværdi	Merværdi efter skat	Nutidsværdi
1	5000	4500	500	375	341
2	5200	4680	520	390	322
3	5408	4867	541	406	305
4	5624	5062	562	422	288
5	5849	5264	585	439	272
				Nutidsværdi	1528

Omsætningsstigning	4%
Skattesats	25%
Diskonteringsats	10%

Figur 4-2 Merindtjeningsværdi (egen tilvirkning)

4.3.3. Omkostningsmetoden

Omkostningsmetoden er, som det fremgår af titlen, baseret på de historiske omkostninger – fratrukket værdiforringelser – som er medgået til at fremstille/oparbejde det immaterielle aktiv (Madsen 2005). Når et internt oparbejdet immaterielt aktiv skal indregnes, er det en lignende metode, der anvendes, men her er kostpris og dagsværdi i princippet ens. Dette skyldes, at et internt oparbejdet immaterielt aktiv skal indregnes til kostpris, når det kan kvalificeres som værende et udviklingsprojekt. På dette tidspunkt er dagsværdien og kostprisen ens. Denne værdi repræsenterer dog kun de separate komponenter og ikke det færdige aktiv. Samlet kan dagsværdien variere væsentligt, da der ligger meget forarbejde til grund for denne udvikling, hvilket måske er klassificeret som forskning.

Det samme problem kan opstå, hvis denne metode anvendes til at værdiansætte immaterielle aktiver, som er erhvervet ved en virksomhedssammenslutning. Her er der også tale om, at der fokuseres på separate historiske værdier og ikke den værdi, som det samlede aktiv bibringer virksomheden. I de tilfælde, hvor der ikke kan findes historiske værdier, kan der anvendes en markedsværdi, som estimerer de omkostninger, der i dag skulle til for at fremstille/oparbejde et immaterielt aktiv med samme karakteristika. I artiklen af Madsen(2005) skrives der, at denne værdi i princippet vil repræsentere samme værdi som den værdi, der er fundet ved anvendelse af historiske værdier fratrukket afskrivninger. Dette forudsætter dog, at det er muligt at vurdere tilstanden af aktivet, og at det er muligt at udvikle et aktiv med samme karakteristika. Ellers vil denne værdi formodentlig være præget af meget usikre skøn, som kan være vanskelige at verificere.

Det er specielt ved oparbejdelse af varemærker og lignende, hvor omkostningsmodellen vil ramme ved siden af markedsværdien – dagsværdien – som er det fortrukne målegrundlag for immaterielle aktiver. I de tilfælde, hvor en virksomhed vælger at anvende denne metode, skal der ses meget kritisk på resultatet. Angiveligt kan resultatet variere væsentligt fra markedsværdien, og den bør kun anvendes, hvor der ikke er tilstrækkelig og pålidelig information til at anvende en af de andre mere fleksible metoder. Problemstillingen vedrørende denne metode er ikke direkte behandlet i IAS 38 eller IFRS 3, men IASC skriver følgende i BC IAS 36: *"IASC believed that replacement cost techniques are not appropriate to measuring the recoverable amount of an asset. This is because replacement cost measures the cost of an asset and not the future economic benefits recoverable from its use and/or disposal."*(IAS 36 2004, BCZ29). Dette er dog i forhold til genindvindingsværdi, i forbindelse med nedskrivningstest, hvor dette er et modargument for, at genanskaffelsesværdien skal ses som et prisloft for genindvindingsværdien. Argumenterne for at anvende denne er, at den i de fleste tilfælde er verificerbar, og det kan herved undgås, at virksomheder foretager nedskrivninger ved for optimistiske subjektive målinger. Modargumentet, som IASC også fremfører, er, at denne metode er mere relateret til den præstationsorienterede teori, hvor der ikke tages højde for fremtidige økonomiske fordele ved værdiansættelse af aktiver.

I forhold til begrebsrammens kvalitetskrav opfylder den de fleste af disse, eller i hvert fald kriterierne der vedrører pålidelighed, verificerbarhed osv. Hvis der ses på Figur 2-1 i kapitel 2, er det den øverste del samt den højre del under pålidelighed, denne metode opfylder. I forhold til en revision af disse værdier er der oftest ikke problemer med at sikre, at metoden er

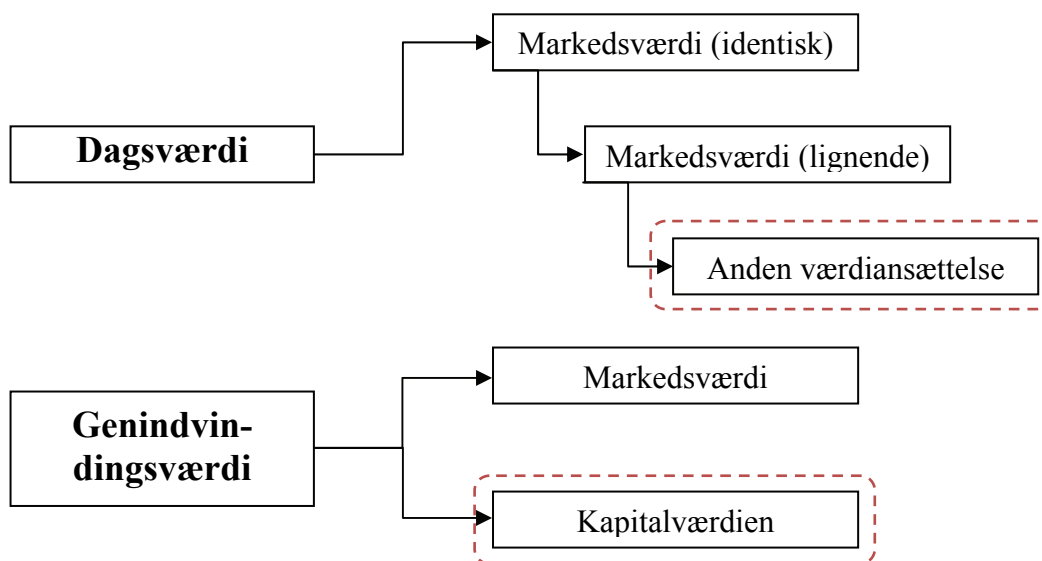
anvendt korrekt, og at de beregnede værdier er i overensstemmelse med metodens grundprincip. Men der kan sættes spørgsmålstejn ved, om værdierne også opfylder den venstre gren under relevans i Figur 2-1, da det er historiske værdier, som anvendes ved værdiansættelsen. Begrebet relevans kan tolkes, men i forhold til begrebsrammen, hvor det er værdiansættelses-spørgsmål, der er i fokus, må nutidige værdier være at fortrække.

4.4. Sammenligning med genindvindingsværdi

Der er forholdsvis stor frihed i forbindelse med værdiansættelse til dagsværdi, da der ikke er konkret vejledning i forhold til hvilke metoder, virksomhederne skal anvende. Der er dog en række grundlæggende forudsætninger, og derudover er der en mere specifik vejledning i IAS 36 i forhold til genindvindingsværdi. Som nævnt er denne ikke direkte gældende her, da det ikke er en kapitalværdi, der opgøres, men der er mange ligheder mellem de metoder, som virksomhederne ender med at anvende. Hvis der ses på ÅRL, kan følgende prioritering i forhold til dagsværdi findes (ÅRL 2006, § 37):

- *Salgsværdi*
- *Markedsværdi*
- *Kapitalværdi*
- *Kostpris*

ÅRL's prioritering stemmer forholdsvis godt overens med IASB's hierarki, men her kaldes det ikke kapitalværdi. Når det er immaterielle aktiver, der skal fastsættes, ender det ofte med at være en værdiansættelsesmetode, som udspringer af kapitalværdimetoder.

Figur 4-3 Dagsværdi vs. genindvindingsværdi (egen tilvirkning)

4.5. Afrunding

De nuværende regnskabsstandarder, som vedrører værdiansættelse af immaterielle aktiver, indeholder ikke specifikke henvisninger til, hvordan virksomhederne skal værdiansætte til dagsværdi, men derimod nogle generelle retningslinjer. Det fremgår dog klart, at markedsværdien skal fortrækkes, hvor der er et aktivt marked, og at der ellers skal anvendes estimer og modeller til værdiansættelse.

I forbindelse med udarbejdelsen af ED IFRS 3, som er anden fase i IASB's projekt vedrørende virksomhedssammenslutninger, er dagsværdiemnet berørt. Det dagsværdihierarki, som i dag findes i IAS 39, er inddraget i ED IFRS 3, hvilket er inspireret af FASB. Det fremgår af IAS 38, at det er meget sjældent, at der kan findes et aktivt marked for immaterielle aktiver, hvilket skyldes deres natur. Dette gælder også markeder for lignende aktiver, da lignende aktiver har samme natur, hvor der formodentlig heller ikke eksisterer et aktivt marked. I ED IFRS 3 er der samtidig mere konkret vejledning i forhold til hvilke metoder, der kan anvendes, hvor virksomhederne skal anvende metoder, som er i overensstemmelse med markedsmetoden, indkomstmetoden og omkostningsmetoden. Disse metoder er behandlet i dette kapitel, hvor der blandt de store revisionshuse er enighed om hvilke metoder, der er de mest anerkendte. Det er ligeledes fremkommet, at immaterielle aktiver oftest findes ud fra niveau 3 målinger, altså ud fra andre værdiansættelsesmetoder.

I forbindelse med værdiansættelse efter de behandlede værdiansættelsesmodeller er der en række informationer, som skal være tilgængelige. I de fleste tilfælde vil det være indkomstmetoden, der anvendes. I dette tilfælde skal den fremtidige omsætning estimeres. Denne kan variere, og der kan være forskellige mulige udfald, som virksomheden skal inddrage i dens overvejelser vedrørende værdiansættelsen af det immaterielle aktiv. Hermed skal budgettet og budgetperioden vurderes. Et andet grundlæggende element i denne model er diskonteringsraten, hvilken kan findes ud fra forskellige faktorer.

5. Revision

I dette kapitel vil de generelle forhold omkring revision blive præsenteret. Herunder vil den lovgivning, som revisor er underlagt, blive behandlet, hvor formålet med revisionen vil blive klarlagt. Sammenhænge mellem forskellige love, erklæringer, reguleringer og vejledninger vil blive undersøgt. Efter en forståelse af denne sammenhæng og en forståelse af ISA-standardernes legitimitet i Danmark vil revisionsprocessen blive behandlet.

Den nye revisionsproces har betydning for, hvordan revisionen skal udføres. Denne proces vil blive behandlet for at forstå sammenhæng mellem de indledende øvelser og selve revisionen. Elementer i revisionsprocessen vil blive relateret til afhandlingens problemfelt. De handlinger, der foretages af revisor som reaktion på vurderede risici, vil kun blive behandlet kort i dette afsnit, da dette emne vil blive behandlet yderligere i efterfølgende kapitel vedrørende regnskabsmæssige skøn og opgørelse af dagsværdier.

5.1. Regulering for revisors virke

Revisor er, som det defineres i Revisorloven og Erklæringsbekendtgørelsen, offentlighedens tillidsrepræsentant (RL 2003, § 2). Hermed er det revisors opgave at bringe tillid til regnskabet, når det skal præsenteres for tredjemand, hvilket kan være investorer mv. Dermed er der en forventning om, at et revideret regnskab ikke indeholder fejl - eller rettere ikke indeholder væsentlige fejl. Dette forhold mellem hvad, der forventes, og hvad, der rent faktisk kan forlanges/forventes, kaldes forventningskløften. Revisorens pligter er dels specificeret i lovgivning, hvor det primært er Revisorloven og Erklæringsbekendtgørelsen (Erkl 2004), der skal tages i betragtning. Derudover er der vejledninger på området, som er blevet standard for god revisionskik. I Danmark, og som medlem af FSR, skal ISA-standarderne anvendes, når regnskaber revideres. Derfor er det disse standarder, der danner grundlaget for analysen af revisionen af immaterielle aktiver.

5.1.1. Revisorloven

Det følger af Revisorloven, at denne; *”finder anvendelse ved revision af regnskaber m.v. og supplerende beretninger samt ved revisors afgivelse af erklæringer og rapporter, der i øvrigt kræves i henhold til lovgivning eller ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget*

brug."(RL 2003, § 1 stk. 2). Hermed skal revisor i forbindelse med revision af de immaterielle aktiver, som denne afhandling omhandler, forholde sig til denne lov.

Revisorloven specificerer dels de krav, der er til revisors faglighed, og dels en række grundlæggende krav i forbindelse med revisionen. Herunder følger det, at; *"Opgaverne skal udføres med omhu, nøjagtighed og den hurtighed, som deres beskaffenhed tillader, samt i overensstemmelse med god revisorskik.*"(RL 2003, § 2 stk. 2). Nøgleordene i denne formulering er altså – i forhold til denne afhandling – nøjagtighed og god revisorskik. Det antages normalt, at revisor opfylder disse krav, hvis revisionen udføres efter ISA-standarderne.

Revisorloven indeholder derudover en række anmeldelsespligter, som omfatter forhold, hvor revisor har en begrundet formodning om, at forbrydelsen vedrører betydelige beløb eller i øvrigt er af grov karakter. Revisor har pligt til at give hvert enkelt medlem af ledelsen besked herom, hvorefter revisor skal følge op på, om ledelsen har taget de fornødne skridt for at standse den igangværende kriminalitet. Ledelsen skal dokumentere dette senest 14 dage efter. Såfremt ledelsen ikke har foretaget de nødvendige skridt senest 14 dage efter, eller hvis revisor vurderer, at en underretning af ledelsesmedlemmerne ikke kan standse den igangværende forbrydelse, skal revisor straks underrette Stadsadvokaten for særlig økonomisk Kriminalitet.(RL 2003, § 10 stk. 5-6). Revisor kan derved have pligt til at anmelde eventuel bevidst fejlinformation, som er relateret til værdiansættelsen og indregningen af immaterielle aktiver, såfremt dette vedrører betydelige beløb.

5.1.2. Erklæringsbekendtgørelsen

I Erklæringsbekendtgørelsen fremgår det ligeledes, at; *"Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, når revisor afgiver erklæringer og rapporter, der kræves i henhold til lovgivning, eller som ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens egen brug."* (Erkl 2004, § 1 stk. 1). Revisor skal afgive sin erklæring uafhængigt af hvervgiver, og han skal i revisionspåtegningen gøre brugerne opmærksomme på forhold, som han er blevet bekendt med under sin revision, hvis disse falder inden for de rammer, der er for henholdsvis forbehold og supplerende oplysninger (Erkl 2004, § 1 stk. 2).

De danske lovkrav til revisionspåtegningen fremgår af erklæringsbekendtgørelsen. Revisionspåtegningen omfatter alle de lovpligtige dele af årsrapporten(Erkl 2004, § 3 stk. 2).

"§ 5. Revisionspåtegningen skal i det mindste indeholde følgende i fast rækkefølge:

- 1) en identifikation af det regnskab, der er revideret og hvilken regnskabsmæssig be- grebsramme, der er anvendt ved dets udarbejdelse,
- 2) en omtale af, at det af bestyrelsen og direktionen eller et tilsvarende ledelsesorgan (ledelsen) eller af hvervgiveren udarbejdede regnskab er revideret,
- 3) en omtale af den udførte revision, jf. stk. 2,
- 4) forbehold i henhold til § 6, eller oplysning om, at påtegningen er uden forbehold, jf. stk. 3,
- 5) en konklusion vedrørende den udførte revision, jf. stk. 4, og
- 6) eventuelle supplerende oplysninger i henhold til § 7.”(Erkl 2004, § 5)

Revisionspåtegningen er revisors talerør til tredjemand, hvor revisor har mulighed for at påpege forhold og opfylde sin post som offentlighedens tillidsmand. Dette gør sig også gældende i forhold til de værdiansættelser, regnskabsmæssige skøn mv., som virksomheden foretager i forbindelse med indregning af immaterielle aktiver.

I overvejelserne vedrørende forbehold skal revisor bemærke, om de forhold, som revisor bliver bekendt med, er væsentlige eller ej. Væsentlighedsbegrebet bliver ikke behandlet specifikt i dansk lovgivning, men denne vurdering må foretages i overensstemmelse med god revisionsskik og dermed ved at vurdere dette efter den internationale standard, der beskæftiger sig med dette. Dette er ISA 320(Revised 2006), som endnu ikke er oversat til dansk.

5.1.3. God revisorskik

God revisorskik er begrebet for, hvordan en revisor bør reagere, og hvordan revisoren skal tilrettelægge sin revision, rådgivning mv. Som der er redegjort for i et tidligere kapitel, udvikler samfundet sig, og virksomheder fokuserer på andre værdier, hvor viden og teknologiske værdier er fundamentale for mange virksomheder. Derfor skal begrebet god revisorskik udvikle sig for at kunne håndtere de nye udfordringer, som den regnskabsmæssige udvikling medfører. De danske revisionsvejledninger, som er oversættelser af de internationale ISA-standarder, er accepteret som en standard for god revisorskik, hvilke de danske revisorer følger. Hermed er det primært IAASB, det internationale organ, som fastsætter, hvordan danske revisorer skal udføre revisionen for at opfylde kravet om god revisionsskik. Det er endnu ikke vedtaget ved lov, at disse skal følges, men som medlem af FSR er revisorer herigennem forpligtet til at følge disse standarder.

5.1.4. Uafhængighed

Det fremgår af RL, at revisor skal være uafhængig, når der udføres revisionsopgaver, som er underlagt RL § 1 stk. 2(RL 2003, § 11). Det gælder ikke kun den ansvarlige revisor, men også

hvert enkelt medlem af erklæringsteamet, revisionsfirmaet og netværksfirmaer (RLE 2006, kap. 290). Revisor skal være uafhængig i opfattelse og fremtoning. Revisor er ikke uafhængig, når han eller andre fra revisionsvirksomheden, netværksfirmaer mv.; ”...har deltaget i bogføring eller lignende registreringer, som danner grundlaget for det forhold, der afgives erklæring om har medvirket ved udarbejdelsen af det dokument, erklæringen vedrører...” (RL 2003, § 11 stk. 2, 8a).

Uafhængighedskriterierne gælder også opgaver, som bliver udført i forbindelse med en virksomhedssammenslutning, hvilket kan være due diligence opgave. Denne type opgave kan formodentlig anvendes som eksternt revisionsbevis, hvis den er udført af andre end den pågældende revisionsvirksomhed. Det samme kan gøre sig gældende, når revisionsvirksomheden har ydet vejledning i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver og eventuel udregning af royaltyværdier. Som tidligere nævnt udbyder flere af de store revisionshuse at udregne royaltyværdier for virksomheder, men dette kan være på kant med RL i forhold til uafhængighed, hvilket revisor skal være opmærksom på, således at der ikke udføres selvrevision.

Emnet er bredt, og der kan opstå faldgrupper, som revisor skal være opmærksom på. Dette vil dog ikke blive behandlet yderligere.

5.2. Revisionsprocessen

ISA-standarderne udarbejdes af IAASB, som er et selvstændigt organ under IFAC⁸. ISA-standarderne opfattes som værende i overensstemmelse med god revisionskik, hvor disse løbende udvikles og tilpasses, så de følger med samfundsudvikling og de nye udfordringer, som regnskabsudarbejdelsen bringer. Senest har IAASB revideret revisionsprocessen for at tilpasse den til de ændrede krav. Dels i forhold til globaliseringen og den teknologiske udvikling, og dels i forhold til udviklingen mod, at flere aktiver skal opgøres ved brug af dagsværdier og regnskabsmæssig skøn. Derudover har de seneste års regnskabskandaler sat deres præg på udviklingen (Ny revisionsrisikomodel 2005). Følgende standarder er kernestandarderne i revisionsprocessen:

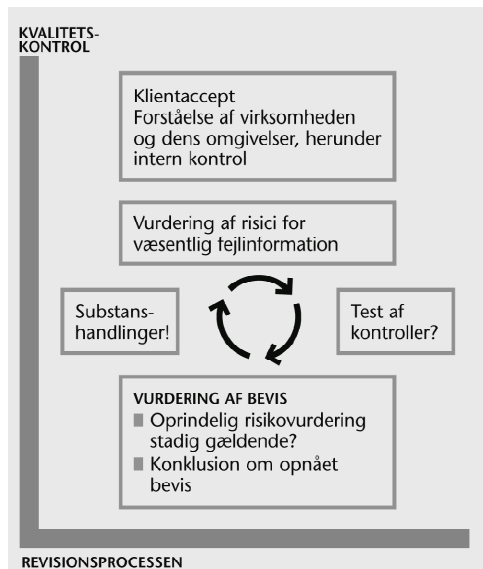
⁸ IFAC – International Federation of Accountants – er den global organisation for regnskabsprofessionen, hvis; ”vigtigste opgaver er at udarbejde internationale standarder inden for revision, uddannelse, etik og regnskabsaf-læggelse i den offentlige sektor.” (Kiertzner, HÅ 2004, 19)

- RS 315 – Forståelse af virksomheden og dens omgivelser og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation
- RS 330 – Revisors handlinger som reaktion på vurderede risici
- RS 500 – Revisionsbeviser

Ovenstående figur er en oversigt over den nye revisionsproces. Fremgangsmetoden efter den nye proces er ikke så slavisk som tidligere, men det er en iterativ proces, hvor der søges tilbage, når nye oplysninger kommer til. Det er en proces, hvor der tages udgangspunkt i klienten og de forhold, som er gældende for denne og dens branche.

Revisionsprocessen er det fundamentale i forbindelse med en revision, og andre standarder er eller bliver tilpasset til den nye revisionsproces, hvilket også gælder de standarder, som vedrører afhandlingens problemfelt. ED ISA 540 (Revised and Redrafted) skal via en dansk oversættelse erstatte den nuværende RS

540 og RS 545, når den bliver godkendt i sin endelige udgave. Den foreligger i en "close off" udgave, som er godkendt, men denne udgave indeholder ikke dagsværdimålinger – RS 545 – og er ikke tilpasset IAASB's "Clarity project".

Figur 5-1 Revisionsproces(Bisgaard 2005)

5.2.1. Revisionsrisiko

I litteraturen vedrørende revisionsrisiko anvendes begreberne α -fejl og β -fejl. En α -fejl er risikoen for, at revisor fejlagtigt identificerer korrekt information som væsentlig fejlinformation og modificerer påtegningen herefter, hvor en β -fejl er risikoen for, at revisor overser væsentlig fejlinformation. Revisor planlægger revisionen ud fra β -fejl, hvilket skyldes, at revisor formodes at udvide sin revision og undersøge nærmere i de tilfælde, hvor forbehold overvejes. Dermed antages α -fejl at være selvregulerende. Nedenstående funktion er fundamental i RS 200;

$$\text{Revisionsrisiko} = \text{Iboende risiko} \times \text{Kontrolrisiko} \times \text{Opdagelsesrisiko}$$

Den iboende risiko er risikoen for, at et revisionsmål indeholder væsentlig fejlinformation, hvor det forudsættes, at der ikke er relateret kontroller. Hvilke revisionsmål der har en høj iboende risiko, og hvilke der ikke har, afhænger af det enkelte revisionsmål. De revisionsmål

som består af komplekse beregninger, samt saldobalanceposter, hvor værdien er værdiansat ud fra regnskabsmæssige skøn, har ofte en høj iboende risiko. Immaterielle indeholder, som det er fremkommet i de tidligere kapitler, væsentlige regnskabsmæssige skøn, og de er derfor et udsat revisionsmål(RS 200 2006, 29).

Kontrolrisikoen er risikoen for, at de etablerede kontroller fejler i at identificere væsentlig fejlinformation. Dette kan skyldes, at kontrollerne er ineffektive, men det kan også skyldes ledelsens mulighed for at omgå disse kontroller. Immaterielle aktiver, og specielt immaterielle aktiver, der erhverves ved en virksomhedssammenslutning, er ofte enkeltstående transaktioner, hvor der foretages selvstændige værdiansættelser. I disse tilfælde har etablerede kontroller i mange tilfælde ingen, eller meget ringe effekt i forhold til at opdage væsentlige fejlinformation. Dermed vil mange af de overvejelser, der er omkring intern kontrol, være irrelevante, men kan dog i flere tilfælde indirekte understøtte værdiansættelser i form af oplysninger om transaktioner for lignende eller identiske aktiver. Ligeledes kan de interne kontroller være medvirkende til at dokumentere, at de informationer, der eksempelvis anvendes i forbindelse med fastlæggelse af dagsværdier for immaterielle aktiver, er korrekt opgivet. Men dog må kontrolrisikoen anses for at være meget høj (RS 200 2006, 29).

Opdagelsesrisikoen er risikoen for, at revisor ikke opdager fejl på et givet revisionsmål, hvilket samtidig er revisorens justeringsparameter, da dette er en funktion af de handlinger, som revisor udfører. Dermed kan revisor mindske denne, såfremt revisionen udvides. Denne kan dog ikke reduceres til nul, hvilket skyldes, at revisor ikke gennemgår alle revisionselementer – herunder transaktionstyper, saldoboster mv.

5.2.2. Forståelse af virksomheden

Revisor skal opnå en forståelse af virksomheden, dens omgivelser og dens interne kontrol. Disse oplysninger skal være tilstrækkelige til, at revisor kan identificere og vurdere risiciene for væsentlig fejlinformation, hvad enten de stammer fra besvigelser eller fejl(RS 315 2005, 2). Den nye RS 240(ajourført) er indarbejdet i revisionsprocessen, hvor besvigelsovervejelser har fået større betydning gennem hele revisionsprocessen, end de tidligere havde(Kiertzner, RS 240 2006). Der gives vejledning i RS 315 bilag 1, hvorefter revisor eksempelvis kan overveje følgende forhold:

- Branche, lovgivning og andre eksterne faktorer, herunder den relevante regnskabsmæssige begrebsramme

- Virksomhedens art
- Mål og strategier samt tilknyttede forretningsrisici
- Måling og kontrol af virksomhedens finansielle præstation

I standardens bilag 1 er der en række yderligere underkategorier. Disse vil ikke blive behandlet her, men derimod i afsnit 6.4.1, hvor de behandles mere specifikt i forhold til regnskabsmæssige skøn.

5.2.3. Forståelse af intern kontrol

Revisor skal i planlægningsfasen opnå en forståelse af virksomhedens interne kontrol. I RS 315 er det specificeret, hvilke elementer den interne kontrol indeholder, hvilke bliver behandlet i de nedenstående afsnit. Forståelsen af den interne kontrol kan være medvirkende til, at revisor blandt andet får informationer om, hvorvidt den interne kontrol er effektiv, og hvorvidt interne kontrolelementer er implementeret eller ej. Dermed får revisor informationer om, i hvilket omfang den interne kontrol kan tillægges værdi som revisionsbevis samt informationer om, hvor bevidst virksomheden er i forhold til at forebygge fejl og besvigelser.

5.2.3.1. Kontrolmiljøet

En vurdering af kontrolmiljøet omfatter en vurdering og undersøgelse af den daglige og den øverste ledelsens holdninger, opmærksomhed og tiltag vedrørende virksomhedens interne kontrol. Det er ledelsens opgave at kommunikere og etablere processer, der forebygger fejl og besvigelser (RS 315 2005, bilag 2.2). Hermed er det vigtigt, at ledelsen udfører denne opgave, og det er derfor relevant, at revisor, i forbindelse med planlægningen af revisionen, undersøger i hvilket omfang, ledelsen udfører denne opgave. Dette omfatter ledelsens integritet, virksomhedens kultur og etik, samt ressourcer afsat til kontrolformål. Kontrolmiljøet omfatter følgende elementer:

- Kommunikation og håndhævelse af integritet og etiske værdier
- Forpligtelse til kompetence
- Deltagelse af den øverste ledelse
- Den daglige ledelsens holdninger og ledelsesstil
- Organisationsstruktur
- Tildeling af beføjelser og pligter
- Personalepolitik og praksis

God overensstemmelse og forenelighed med ovenstående elementer bidrager samlet til, at risikoen for væsentlig fejlinformation mindskes.

5.2.3.2. Risikovurderingsproces

Virksomhedens risikovurderingsproces er relateret til, hvordan virksomheden identificerer og adresserer betydelige risici. Dette kan være risici, der er forbundet med estimater, som nødvendigvis må foretages for at udarbejde regnskabet i overensstemmelse med IFRS. Hertil de krav der er omtalt i kapitel 4, hvor virksomheden skal overveje forskellige udfald, samt sandsynligheder for at begivenheder, der er medregnet i estimaterne, indtræffer eller ej. Hvorvidt omsætningsforventninger er estimeret i overensstemmelse hermed osv. Revisor skal her danne en forståelse af, hvordan ledelsen identificere disse risici, og hvordan der reageres derpå. Ledelsen bør have programmer og planer for at adressere de risici, der identificeres (RS 315 2005, bilag 2.5-6). I regnskabsreguleringen er der en opfordring til de virksomheder, der ofte indgår i køb eller salg af immaterielle aktiver – evt. en gennem en virksomhedssammenlutning – at der etableres processer for værdiansættelsen, hvilket kan mindske de subjektive vurderinger.

5.2.3.3. Informationssystemet

I moderne virksomheder vil informationssystemet være baseret på informationsteknologi, hvor mange registreringer foregår automatisk, men hvor der samtidig er behov for manuelle indtastninger. Informationssystemet indeholder flere processer, som er irrelevante for regnskabsaflæggelsesprocessen, hvorfor det samtidig er vigtigt, at de relevante processer kan identificeres. De processer, der er relevante for regnskabsaflæggelsen, er bl.a. processer der er etableret for at:

- *”Initiere, bogføre, behandle og rapportere transaktioner (og begivenheder og forhold)*
- *”Opretholde ansvar for de relaterede aktiver, forpligtelser og egenkapital.”* (Bisgaard 2005)

5.2.3.4. Kontrolaktiviteter

Kontrolaktiviteter omfatter de politikker og procedurer, der skal sikre, at de forskellige interne kontrolelementer bliver fulgt i overensstemmelse med ledelsens mening (RS 315 2005, bilag 2, 14). Herunder følger det, at følgende kan kontrolaktiviteter (RS 315 2005, bilag 2, 15):

- Præstationskontrol
- Informationsbehandling
- Fysiske kontroller
- Funktionsadskillelse

5.2.3.5. Overvågning af kontroller

Dette punkt vedrører ledelsens løbende overvejelser af etablerede kontroller og sikring af, at de etablerede kontroller virker efter hensigten. En løbende revidering af disse kontroller er nødvendige for, at de kan virke effektivt.

5.2.4. Risikovurderingshandlinger

I forbindelse med at revisor overvejer ovenstående forhold, skal revisor opnå en forståelse, der er tilstrækkelig til, at revisor kan planlægge sin revision herefter. Herved bliver revisor bevidste om forhold, hvor der er risiko for væsentlig fejlinformation. Dette kan eksempelvis være virksomheder, der ofte indgår i virksomheds- køb eller salg, samt virksomheder hvor en stor andel af aktivmassen består af immaterielle aktiver. Dermed får revisor tidligt i revisionsprocessen en forståelse af, om det er en virksomhed, som har de problemstillinger, som denne afhandling vedrører.

De metoder, som revisor skal benytte til at opnå denne forståelse, herunder virksomhedens interne kontrol, er primært følgende risikovurderingshandlinger(RS 315 2005, 7);

- Forespørgsler til ledelsen og andre i virksomheden
- Analytiske handlinger
- Observation og undersøgelse

Standarden kræver ikke, at revisor udfører alle ovenstående handlinger for hvert aspekt, men samlet set skal alle handlinger udføres. Derudover skal revisor overveje hvilke andre handlinger, der er nødvendig for at opnå den nødvendige forståelse (RS 315 2005, 8). RS 500 behandler de forskellige revisionsmål og revisionshandlinger, hvor der ikke skelnes mellem risikovurderingshandlinger og yderligere arbejdshandlinger(RS 500 2005). Hermed er det ikke kun de ovennævnte handlinger, der skal udføres, men eksterne forespørgsler mv. kan også være nødvendige.

5.2.4.1. Forespørgsler til ledelsen, og andre i virksomheden

Som et nyt element i den nye risikovurderingsproces, er der kommet øget fokus på, at revisor skal udføre revisionen med en professionel skeptisk holdning(RS 200 2006, 15). Dermed kan revisor ikke ubetinget antage, at ledelsens informationer er pålidelige. Et revisionsbevis kan ikke alene bygge på tillid til disse forespørgsler, men skal underbygges af andre revisionsbeviser.

I forbindelse med opnåelse af en forståelse af virksomhedens risici forbundet med immaterielle aktiver, samt omfanget heraf, kan revisor opnå en del af denne forståelse gennem forespørgsel af ledelsen. Revisor kan forespørge ledelsen om virksomhedssammenslutninger, som er foretaget i årets løb samt hvilke immaterielle aktiver, der er anskaffet – eller afskaffet – i denne periode. Revisor bør også overveje forespørgsler til de eksterne advokater, som virksomheden har benyttet. Gennem forespørgsel af eksterne advokater, kan revisor blandt andet få en forståelse af, hvorvidt der er risici for, at den immaterielle aktivmasse er fuldstændig. Dette kan være medvirkende til at understøtte forespørgsler til ledelsen.

5.2.4.2. Analytiske handlinger

Revisor skal også anvende analytiske handlinger i denne fase, hvor formålet er at finde uventede sammenhænge, som kan være medvirkende til at identificere potentielle risikoområder. (RS 520 2003, 8). I RS 520 er følgende eksempler oplyst:

”4. Analytiske handlinger omfatter overvejelser om sammenligninger af virksomhedens økonomiske oplysninger med f.eks.:

- *Sammenlignelige oplysninger fra tidligere perioder*
- *virksomhedens forventede resultat, som f.eks. budgettal eller prognoser, eller revisors forventninger, såsom estimerede afskrivninger*
- *branchetal, såsom sammenligning af nøgletallet debitorernes omsætningshastighed med branchens gennemsnitstal eller andre virksomheder af lignende størrelse inden for samme branche.*

5. Analytiske handlinger omfatter endvidere vurdering af sammenhænge:

- *Mellem regnskabsmæssige oplysninger, som forventes at vise et bestemt mønster på baggrund af virksomhedens tidligere erfaringer, såsom bruttoavanceprocenter*
- *mellem regnskabsmæssige oplysninger og relevante ikke-regnskabsmæssige oplysninger, såsom lønninger i forhold til antal ansatte.”* (RS 520 2003, 4-5)

5.2.4.3. Observation og undersøgelse

Det øgede fokus på professionel skepsis bevirker, at revisor i øget omfang må foretage observationer og undersøgelser i forbindelse med planlægningen af revisionen. Disse observationer og undersøgelser kan understøtte de informationer, som er fremkommet gennem forespørgsel af ledelsen og andre medarbejdere (RS 200 2006, 11). Følgende eksempler nævnes i standarden;

- *”Observation af virksomhedens aktiviteter og drift undersøgelse af dokumenter (såsom forretningsplaner og strategier), registreringer og interne kontrolmanualer gen-*

nemlæsning af rapporter udarbejdet af den daglige ledelse (såsom kvartalsrapporter og perioderegnskaber) og den øverste ledelse (såsom bestyrelsesmødereferater)

- *besøg på virksomhedens lokaliteter og fabriksanlæg*
- *følgen af transaktioner gennem det informationssystem, ”(RS 200 2006, 11)*

5.2.5. Vurdering af risici for væsentlig fejlinformation

Efter en vurdering af de ovennævnte forhold trædes der ind i en anden revisionsfase, hvor revisor skal adressere de vurderede risici, således revisor kan udføre sin revision og give høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Dette kaldes dog ikke faser efter den ”nye” revisionsproces, da der ligges meget vægt på, at revisionsprocessen er en iterativ proces, hvor der søges tilbage, når nye informationer kommer til. I RS 315, bilag 3, er der nævnt en række forhold, som kan indikere, at der er risici for væsentlig fejlinformation. Nedenstående er udvalgte punkter fra denne liste, hvilket er dem, der er mest relevant for denne afhandlings problemfelt:

- *”... Ændringer i virksomheden, såsom store virksomhedsopkøb, reorganiseringer eller andre usædvanlige begivenheder...*
- *Regnskabsmæssige målinger, der involverer komplekse processer...*
- *Begivenheder eller transaktioner, der involverer væsentlig usikkerhed ved måling, herunder regnskabsmæssige skøn... ”(RS 315 2005, bilag 3)*

Som antaget gennem denne afhandling understøtter dette, at revisor skal være opmærksom, når der foretages regnskabsmæssige skøn, der vedrører målinger af immaterielle aktiver. Det kan dog ikke ubetinget antages, at de foretagne skøn og tilknyttede risici, resulterer i væsentlig fejlinformation, hvilket skyldes, at der skal tages højde for væsentligheder – som understreget. Væsentlighed er relateret til beløbsstørrelsen af det skøn, der er tale om, hvor virksomhedssammenslutninger ofte udgør større risici og større beløb – dog ikke altid – og er derfor ofte risici for væsentlige fejlinformation, som selvstændig skal adresseres i den efterfølgende ”fase” af revisionsprocessen.

Revisor overvejer risiciene for væsentlig fejlinformation for henholdsvis ”Begivenheder og transaktioner”, ”Balanceposter”, ”Præsentation”.(Bisgaard 2005). RS 500 oplyster relevante revisionsmål i forhold til de nævnte kategorier, hvilke fordeler sig som følgende:

	Periodens transaktioner og begivenheder	Balanceposter	Præsentation og oplysning	Revisionshandlinger (hvad kan gå galt?)
Forekomst	✓		✓	Er begivenheder og transaktioner samt oplysninger forekommet og vedrører de virksomheden?
Fuldstændighed	✓	✓	✓	Er alle relevante transaktioner, begivenheder og balanceposter bogført/præsenteret?
Nøjagtighed	✓		✓	Er beløb og andre data vedrørende bogførte begivenheder og transaktioner registreret nøjagtigt?
Periodisering	✓			Rigtig regnskabsperiode?
Klassifikation (og forståelighed)	✓		✓	Er der anvendt rigtige konti og passende præsentation?
Tilstedeværelse		✓		Er aktiver, forpligtelser og egenkapital til stede?
Rettigheder og forpligtelser		✓	✓	Indehaves rettigheder til aktiver, og påhviler forpligtelser virksomheden?
Værdiansættelse (og fordeling)		✓	✓	Er der anvendt passende beløb, vurderinger og fordelinger?

Figur 5-2 Revisionsmål, RS 500, 18(Bisgaard 2005)

Dermed er de primære revisionsmål for de elementer, som afhandlingen vedrører ”Fuldstændighed”, ”Tilstedeværelse”, ”Rettigheder og forpligtelser”, samt ”Værdiansættelse”. Men som følge af afhandlingens afgrænsning fokuseres der primært på det sidste revisionsmål, ”Værdiansættelse”.

5.2.6.Revisors handlinger som reaktion på vurderede risici

Revisor skal opdele risiciene for væsentlig fejlinformation i henholdsvis;

- betydelige risici og
- andre risici.

Når risici betragtes som betydelige risici, skal revisor se bort fra identificerede kontroller, og herudfra overveje om risikoen er så stor, at den kræver særlige revisionsovervejelser. Revisor skal, i forbindelse med overvejelse af risicienes karakter, inddrage følgende overvejelser:

- *“Om risikoen er en risiko for besvigelser*
- *om risikoen er relateret til aktuel, betydelig økonomisk, regnskabsmæssig eller anden udvikling, og derfor kræver særlig opmærksomhed*
- *transaktionernes kompleksitet*
- *om risikoen vedrører betydelige transaktioner med nærtstående parter*
- *graden af subjektivitet ved målingen af finansiel information, der er relateret til risikoen, især den, der vedrører en bred vifte af måleusikkerhed*
- *om risikoen vedrører betydelige transaktioner, der ligger uden for virksomhedens normale forretningsområde, eller som på anden måde fremstår som usædvanlige.”* (RS 315 2005, 109)

Risiciene for væsentlig fejlinformation anses også for at være betydelige, når det er relateret til ikke-rutinetransaktioner og skønsmæssige forhold. De målinger, der foretages i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver til dagsværdi, medfører en række regnskabsmæssige skøn, hvilke er behæftet med betydelig måleusikkerhed. En virksomhedssammenslutning er ofte en ikke-rutinepræget transaktion, hvor der kan forekomme stor ledelsesindgriben, manuel indgribende, komplekse beregninger mv., hvor der ikke kan etableres effektive kontroller. Det fremføres, at regnskabsmæssige skøn i forbindelse med opgørelser af dagsværdi ligeledes betragtes som en betydelig risiko, hvilket samtidig kan være en risiko for besvigelser(RS 315 2005, 111).

5.2.6.1. Generelle reaktioner

Som reaktion på generelle risici skal den ansvarlige revisor overveje at indskærpe vigtigheden af professionel skepsis over for det valgte opgave team, hvor revisionsteamet derfor skal være ekstra skepsis ved indsamling og vurdering af revisionsbeviser. Sammensætningen af revisionsteamet skal overvejes, hvor der skal vælges erfarne og kompetente revisorer, og eventuelt anvendelse af specialister, til de opgaver, som kræver dette. Øget tilsyn med udførelsen af revisionen kan også være en mulighed. Derudover skal der indlægges en grad af uforudsigelighed i revisionen, hvilket kan være i form af uanmeldte kasseeftersyn, samt udskydelse af revisionshandlingerne til årsafslutningen(RS 330 2005, 4).

I forbindelse med virksomheder, hvor det gennem forståelsen af virksomheden er fastslået, at det er en virksomhed med væsentlige immaterielle aktiver, hvor der foretages væsentlige regnskabsmæssige skøn, må det antages, at der skal sammensættes et erfarent team og evt. en række specialister, hvilke skal instrueres til at øge deres professionelle skepsis.

5.2.6.2. Reaktion på betydelige risici

Antaget at værdiansættelsen af immaterielle aktiver udgøre en betydelig risici for væsentlig fejlinformation, skal revisor udfører substanshandling, som specifikt adressere denne risiko(RS 330 2005, 51). De specifikke metoder til dette bliver først behandlet i næste kapitel, og dette punkt vil derfor ikke blive yderligere behandlet her.

5.2.7. Test af kontroller

Revision af den interne kontrol skal foretages, hvor revisor ikke finder, at substanshandlinger alene kan give tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, eller hvor revisor har inkluderet en forventning om den interne controls funktionalitet i risikovurderingen. Dette antages at være af mindre betydning i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver, og dette vil ikke blive behandlet yderligere, da en behandling anses for omfattende i forhold til dets betydning i denne sammenhæng.

5.2.8. Substanshandlinger

Revisor skal udføre og adressere risici for væsentlig fejlinformation med substanshandlinger, hvilket specielt er gældende for immaterielle aktiver, og de regnskabsmæssige skøn, der indgår i værdiansættelsen af disse. Det fremgik af ovenstående, at denne type aktiver ofte opfattes som værende udsatte for væsentlig fejlinformation.

Substanshandlinger omfatter test af detaljer i transaktionstyper, balanceposter og oplysninger, samt analytiske substanshandlinger (RS 330 2005, 48). Det fremgår af standarden, at revisor altid skal udforme og udføre substanshandlinger for væsentlige transaktionstyper, balanceposter og oplysninger, dermed vil større virksomhedssammenslutninger, som er foregået i den indeværende regnskabsperiode, skulle revideres, trods revisor i tidligere fase har vurderet denne risiko som lav.

5.3. Afrunding

Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant, og udfører denne opgave ved at give regnskabsbrugerne høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Væsentlighed er relateret til værdibeløbet, som kan accepteres, hvor regnskabet stadig giver et retvisende billede, og dermed ikke indeholder væsentlig fejlinformation.

Den nye revisionsproces har øget fokus på, at revisionen planlægges på baggrund af en forståelse af den specifikke virksomhed, dens omgivelser mv. Dette giver ligeledes en forståelse af de risikoelementer, der er ved den specifikke virksomhed. Her skal revisor bruge denne viden til at adressere betydelige risici, hvor der skal udføres specifikke substanshandlinger til at adressere disse. Den nye revisionsproces har fokus på øget professionel skepsis i forbindelse med hele revisionen, hvilket bærer udspringer af at de seneste års regnskabskandaler.

Tidligt i revisionsprocessen bliver revisor opmærksom på, om det er en virksomhed, der udøver regnskabsmæssige skøn i væsentligt omfang. Den type virksomheder der vil blive arbejdet videre med i denne afhandling og den type virksomheder, hvor vurderinger af virksomhedens proces i forbindelse med regnskabsmæssige skøn, afhænger logisk nok af, om omfanget heraf kan medføre væsentlig fejlinformation.

6. Skøn og dagsværdier

Gennem dette kapitel vil regnskabsmæssige skøn og dagsværdier blive behandlet, hvor der bliver taget udgangspunkt i ED ISA 540 (Revised and Redrafted 2006). ED ISA 540 (Revised 2004) er godkendt, men denne er omskrevet til ovennævnte titel, hvor den inkluderer opgørelser af dagsværdi og er tilpasset til IAASB's "clarity project". Dette "close off" dokument vil ikke blive behandlet, men der vil alene blive fokuseret på det nyeste udkast, som havde høringsfrist d. 30. april 2007.

Kapitlet vil blive indledt med en generel diskussion af regnskabsmæssige skøn og deres natur. I den forbindelse vil elementer som besvigelserrelaterede faktorer blive berørt. Regnskabsmæssige skøn er et udsat mål for fejl og besvigelser, hvor dette ikke nødvendigvis skyldes en kriminel ledelse, men hvor det blot kan være en naiv ledelse.

Den revisionsdel, som direkte er relateret til opgørelse af dagsværdi for immaterielle aktiver, vil blive behandlet. De resultater, som er fremkommet gennem afhandlingen, vil løbende blive inddraget, hvor formålet er at forstå revisors muligheder i forbindelse med at opdage fejlinformation. Standarden er struktureret efter den nye revisionsproces, og behandlingen heraf vil ligeledes blive struktureret sådan.

6.1. Definition/natur

Dagsværdibegrebet er det centrale i forhold til de værdiansættelser, som afhandlingen vedrører, hvilket er behandlet ud fra en regnskabsmæssig betragtning. Det er fremkommet, at dagsværdiansættelser indebærer en prioriteret anvendelse af forskellige værdiansættelsesmetoder, hvor virksomheden foretager en række nødvendige regnskabsmæssige skøn. Ud fra en revisionsmæssig vinkel er dagsværdibegrebet omfattet af RS 545 (2004), men vil snart være omfattet af ED ISA 540 (Revised and Redrafted 2006). Denne samler standarderne RS 540 (2003) vedrørende regnskabsmæssige skøn og RS 545 (2004) vedrørende dagsværdi. IAASB har erkendt, at den skillelinje, der tidligere var mellem, hvornår der foretages regnskabsmæssige skøn, og hvornår det er en opgørelse af dagsværdi, er meget uklar. Opgørelsen og revisionen af genindvindingsværdi, hvor der ofte anvendes en kapitalværdi, er omfattet af RS 540 (2003) og ikke RS 545 (2004). Det fremkom i afsnit 4.3.3, at der ud fra en regnskabsmæssig

vinkel er mange ligheder mellem disse opgørelser. Derfor synes det ulogisk at adskille dem ud fra en revisionsvinkel.

Et regnskabsmæssigt skøn defineres i den nuværende RS 540 som følgende:

”Et regnskabsmæssigt skøn er en tilnærmet værdi af en post i mangel af en præcis målemetode.” (RS 540 2003, 2)

Regnskabsmæssige skøn defineres i ED ISA 540 som følgende:

”An approximation of a monetary amount in the absence of a precise means of measurement.” (ED ISA 540 2006, 7 a)

En sammenligning af disse definitioner viser, at der, trods den fundamentale standardændring, ikke er sket ændringer i opfattelsen af, hvad et regnskabsmæssigt skøn er. Definitionen er bred, men den harmonerer med den afgrænsning af begrebet, som er anvendt gennem denne afhandling. Det er altså de værdiansættelser, som virksomheden fortager, hvor der ikke er et konkret mål, men hvor virksomheden er nødt til at anvende estimater i forbindelse med værdiansættelsen. Det fremgik i kapitel 4, at værdiansættelsen af immaterielle aktiver involverer skøn vedrørende omsætning, royaltyværdi, merindtjeningsværdi, diskonteringsrate, terminalværdi mv. Regnskabsmæssige skøn involverer forventninger, vurderinger og præferencer, hvorfor disse i sin natur involverer store usikkerheder.

Det fremgår af ED ISA 540(2006), at der kan være situationer, hvor der er en lavere risiko for væsentlig fejlinformation, hvilket kan være tilfældet, når dagsværdien findes på baggrund af en detaljeret begrebsrammes principper, som er simpel at følge (ED ISA 540 2006, A3). Dette kan ikke antages at være tilfældet efter IFRS 3 og IAS 38, da disse, i forhold til dagsværdier af immaterielle aktiver erhvervet ved en virksomhedssammenslutning, giver virksomheden stor frihed i forhold til valg af værdiansættelsesmetode. Standarden nævner også forhold, hvor dagsværdiopgørelser medfører en høj risiko for væsentlig fejlinformation, hvilket er tilfældet, når der må anvendes betydelige antagelser.

Regnskabsmæssige skøn påvirker risikoen for materielle fejl, hvilket også omfatter ubevidst og bevidst skævhed i forbindelse med ledelsens regnskabsmæssige skøn.

6.2. Besvigelser (og fejl)

Den ajourførte RS 240 (2006) behandler både fejl og besvigelser, hvilket tidligere var adskilt. Det kræves, at revisor adskiller besvigelser fra fejl, hvilket formodentlig kan være vanskeligt, når det vedrører værdiansættelse af immaterielle aktiver. Besvigelser defineres som følgende:

“Betegnelsen ”besvigelser” anvendes om en bevidst handling udført af en eller flere personer blandt den daglige ledelse, den øverste ledelse, medarbejdere eller tredjeparter, hvor vildledning for at opnå en uberettiget eller ulovlig fordel er involveret.” (RS 240 2006, 6)

Normalvis opdeles besvigelser i henholdsvis regnskabsmanipulation og misbrug af aktiver. I forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver vil det altid være regnskabsmanipulation. Det vil oftest være ledende medarbejdere, som udfører denne type besvigelser, hvilket betegnes som ledelsesbesvigelser.

Revisor skal i planlægningsfasen overveje, om der er omstændigheder, der øger sandsynligheden for, at der foregår besvigelser i den ene eller den anden form. Dette ses i forhold til besvigelsestrekanten, hvilken indeholder følgende elementer (RS 240 2006, bilag 1):

- Incitament/pres
- Mulighed
- Retfærdiggørelse

I forhold til den første indregning af immaterielle aktiver kan virksomhedens ledelse være interesseret i at undervurdere, overvurdere eller slet ikke indregne immaterielle aktiver. Dette påvirker residualværdien goodwill, hvorved denne vil blive større eller mindre. Ledelsen kan eventuelt være interesseret i at undervurdere immaterielle aktiver, der indregnes separat fra goodwill, for at undlade at afskrive disse. Dette kan eventuelt være i forhold til et patent med en restlevetid på eks. 5 år. Patentet skal dermed afskrives over 5 år, hvorved resultatopgørelsen årligt påvirkes negativt i form af afskrivninger. Den del, som ledelsen undlader at indregne, kan måske opretholdes som goodwill, såfremt dette kan forsvares i forbindelse med de årlige nedskrivningstest. Udgangspunktet for denne type besvigelser er, at de ikke har nogen indflydelse det år, hvor virksomhedssammenslutningen foretages, men vil påvirke virksomhedens resultat positivt de efterfølgende år.

Regnskabsmæssige skøn et udsat mål for regnskabsmanipulation. Revisor skal derfor i forbindelse med revision af regnskabsmæssige skøn overveje forskelle mellem de informationer,

der er inkluderet i regnskabet, og de resultater, som revisor har revisionsbevis for. Revisor bør samtidig vurdere regnskabsmæssige skøn, der er foretaget i tidligere perioder, for at fastslå, om der er mulighed for, at ledelsen konsekvent har undervurderet aktiver, der indeholder regnskabsmæssige skøn (RS 240 2006, 80).

Det er mere vanskeligt at opdage besvigelser frem for fejl, da besvigelser forsøges skjult. Standardiserede værdiansættelsesmodeller og konsekvent brug af disse kan være medvirkende til at mindske risikoen for skævhed i forbindelse med de regnskabsmæssige skøn.

6.2.1. Skævhed

IASB beskriver i de grundlæggende kvalitetskrav, at informationer indeholdt i regnskabet skal være opgivet neutralt, hvormed interne håb og ubegrundede forventninger ikke må medregnes i forbindelse med værdiansættelse af aktiver (afsnit 2.5.2) (Framework 1989, 37). Dette udgør et centralt element i forhold til at opfylde kravet om pålidelighed i forhold til IASB's begrebsramme. Det er derfor også et relevant revisionsemne – specielt i forbindelse med regnskabsmæssige skøn. Det ”nye” revisionsbegreb, skævhed/bias, omtales også her. Det er altså kun som revisionsbegreb, dette er et ”nyt” begreb. Hermed må det antages, at dette indirekte har været eller rettere burde være et anvendt begreb i forhold til revisionen, når revisor skal sikre, at den regnskabsmæssige begrebsramme er overholdt.

Skævhed defineres i ED ISA 540 som følgende:

“Management bias – A lack of neutrality by management in the preparation and presentation of information.” (ED ISA 540 2006, 7d)

Denne definition stemmer godt overens med IASB's generelle begrebsrammedefinition i forhold til neutralitet, hvor det også nævnes i ISA-standardens, at begrebsrammer ofte efter-spørger neutralitet og frihed for skævhed (ED ISA 540 2006, A8).

Skævhed omfatter dels de målinger, der foretages af en godtroende og optimistisk ledelse, der ønsker det bedste for virksomheden og dermed lader dette skinne igennem ved værdiansættelser, der indeholder regnskabsmæssige skøn. Denne form for skævhed betragtes ikke som en besvigelser, men derimod en fejl. Men den samlede effekt af disse konsekvent optimistiske værdiansættelser indgår samlet i vurderingen i forhold til væsentlig fejlinformation. Den anden type af skævhed er de skøn, der bevidst er for positive, hvor besvigelserstandardens

tager over (Kiertzner, RS 240 2006). Efter RS 240 (2006) betragtes dette som regnskabsmanipulation.

6.3. Væsentlighed

Revisor beskæftiger sig med at finde væsentlig fejlinformation, hvorfor begrebet væsentlig er relevant i forbindelse med de fleste revisionsopgaver. Såfremt et givet revisionsmål ikke kan medføre væsentlig fejlinformation, er det ikke interessant. Væsentlighed afhænger af, hvad der skal til for, at en given bruger ville have handlet anderledes, hvis personen havde de ”rigtige” informationer. Væsentlighedsbegrebet behandles i ISA 320(2006), som endnu ikke er oversat til dansk.

Revisor skal i forbindelse med en revisionsopgave bestemme væsentlighedsniveau for forskellige revisionsmål, hvilket har indflydelse på indsatsen. Der er ikke generelle accepterede standarder for, hvad der opfattes som væsentlig, men FSR udsendte tilbage i 1996 notat omhandlende væsentlighed, hvor følgende indikationer gives (Blå notat 1996):

Omsætning	0,5% - 1%
Resultat før skat	5 % - 10%
Aktivmassen	0,5 % - 1%
Egenkapitalen	1 % - 2%

I det følgende antages det, at de immaterielle aktiver, der testes, kan resultere i væsentlig fejlinformation.

6.4. Risikoovervejelser

Revisionsprocessen er behandlet i forrige kapitel, hvor der blev taget udgangspunkt i den brede forståelse af virksomheden, hvilken udføres efter RS 315 og RS 330. ED ISA 540 bidrager med specifikke risikoovervejelser, der direkte adresserer regnskabsmæssige skøn.

6.4.1. Krav i forhold til den regnskabsmæssige begrebsramme

I risikovurderingsprocessen skal revisoren få en forståelse af den begrebsramme, som regnskabet er udarbejdet efter, hvilket i denne afhandling er IFRS, der blev behandlet i kapitlerne 2-4. Revisor skal forstå hvornår og hvordan virksomhederne skal foretage de regnskabsmæssige skøn (ED ISA 540 2006, A12). Immaterielle aktiver, der anskaffes som et led i en virksomhedssammenslutning, skal opgøres til dagsværdi, hvor der er forholdsvis få krav til de værdiansættelsesmodeller, virksomhederne skal anvende. Det fremkom, at følgende krav skal

være opfyldt i forbindelse med værdiansættelse af immaterielle aktiver til dagsværdi ved en virksomhedssammenslutning:

- ~~Markedsværdi~~
- ”Arms length” princippet
- Dagsværdihierarkiet > andre værdiansættelsesmetoder
 - ~~Indkomstmetoden~~
 - ~~Markedsmetoden~~
 - Indkomstmetoden
- Overvejelse og inddragelse af forskellige udfald
- Ledelsesberegning – oplysning vedrørende væsentlige usikkerheder
 - Eller IAS 1.116 – Notekrav vedr. usikkerheder ved estimater
- ”Budgetperiode – max 5 år? el. uendelig?”

Markedsværdi er overstreget, da denne kun kan findes i få tilfælde, hvorfor dagsværdien oftest skal opgøres ud fra ”arms length” princippet. De nuværende standarder, IFRS 3 og IAS 38, berører ikke dagsværdihierarkiet fra ED IFRS 3, men dette er overensstemmende med den nuværende regulering, men dog noget mere konkret i forhold til værdiansættelsen. Trods den mere konkrete regulering ender det med, at værdien skal opgøres efter metoder, som er i overensstemmelse med indkomstmetoden, markedsmetoden og indkomstmetoden. Som det også fremgik i et tidligere kapitel, vil det oftest være indkomstmetoden, der anvendes ved værdiansættelser af immaterielle aktiver.

Ved værdiansættelsen kræves det i forhold til regnskabsreguleringen, at ledelsen overvejer forskellige mulige udfald og forskellige sandsynligheder (IAS 38 2004, 35).

Det kræves af årsregnskabsloven, at der udfærdiges en ledelsesberetning, hvilken som noget specielt dansk er omfattet af revisionen. I ledelsesberetningen skal der gives oplysninger om særlige risici (ÅRL 2006, § 77). Dette nævnes også i ED ISA 540 (ED ISA 540 2006, A14). Dette kan være væsentlige regnskabsmæssige skøn, hvor der er store usikkerheder forbundet med fremtidige begivenheder. Dette er også et notekrav i forhold til IAS 1(1997), hvorefter væsentlige usikkerheder, forbundet med estimater, skal beskrive, samt mulige konsekvenser heraf angivet med beløb (IAS 1 1997, 116).

Budgetperioden nævnes ikke direkte i forbindelse med opgørelse af dagsværdier, men eftersom de metoder, der anvendes til at finde dagsværdier, på mange måder minder om opgørelse af kapitalværdier – genindvindingsværdier – i forbindelse med nedskrivningstest, er angivelsen af en maksimum-budgetperiode formodentlig ikke irrelevant i denne sammenhæng.

6.4.2. Ledelsens identificering af behov for regnskabsmæssige skøn

Revisor skal i planlægningsfasen forstå virksomhedens interne kontrol, hvilket omfatter ledelsens identifikation af behov for regnskabsmæssige skøn. Dette omfatter identificeringen af de aktiver, der skal indregnes, hvilket blev behandlet i kapitlerne 2-4 (ED ISA 540 2006, A15). Dette element er relateret til fuldstændigheden af balancen, altså om der er standardprocesser, der er medvirkende til, at alle aktiver bliver identificeret og indregnet. Dette område kan være specielt problemfuldt, når det er immaterielle aktiver, der er erhvervet ved en virksomhedssammenslutning. Der kan være flere aktiver, som tidligere ikke var indregnet i den overtagne virksomheds balance, men som skal indregnes og vurderes til dagsværdi i overtagelsesbalancen. Følgende forespørgsler til ledelsen nævnes i standarden:

- *“The entity has engaged in new types of transactions that may give rise to accounting estimates.*
- *Terms of transactions that gave rise to accounting estimates have changed.*
- *The requirements of the applicable financial reporting framework have changed.*
- *Regulatory or other changes outside the control of management have occurred that may require management to revise, or make new, accounting estimates.*
- *New conditions or events have occurred that may give rise to the need for new or revised accounting estimates.”* (ED ISA 540 2006, A18)

Gennem disse forespørgsler skal revisor danne en forståelse af, om virksomheden har deltaget i virksomhedssammenslutninger, og om ledelsen i så fald har identificeret og indregnet alle aktiver. Der udføres ofte en due diligence, som behandlet nedenunder, forud for en virksomhedssammenslutning, hvilken kan anvendes til at understøtte forespørgsler af ledelsen. Derudover kan revisor forespørge eksterne eksperter, som virksomheden har brugt i regnskabsperioden, hvilket kan være virksomhedens advokat/advokater.

6.4.2.1. Due diligence

Det kan være, at ledelsen har en fast procedure for at udføre en due diligence undersøgelse forud for en virksomhedsoverdragelse. Antaget at denne undersøgelse anvendes i beslutningssituationer, må dens informationer kunne anvendes til at undersøge værdiansættelser og fuldstændigheder i forhold til den overtagne virksomheds aktiver og forpligtelser.

Som udgangspunkt er der ingen pligt til at foretage en due diligence, men den udvikling, der har været de seneste år, bevæger sig mod, at en sådan undersøgelse ikke kan undgås. Købeloven beskriver forholdet mellem køber og sælger, hvor den sælgende part altid har mere

information end den køvende part. Sælger har pligt til at oplyse om betydelige forhold (KBL 2003, § 43 stk. 2)⁹. Denne ret kan delvis undgås, hvis køber på sælgers opfordring ikke undersøger salgsgenstanden (KBL 2003, § 47). En due diligence kan og vil ofte være den undersøgelse, som køber foretager af den overtagne virksomhed. Hertil kommer dog spørgsmålet af, hvorvidt denne er fyldestgørende vedrørende immaterielle aktiver, og hvorvidt denne senere kan tillægges værdi som revisionsbevis. Det vil dog være i begge parter interesse, at undersøgelsen er fuldstændig, da denne for den sælgende parts side kan sikre, at der ikke kommer efterfølgende erstatningskrav, og for den køvende parts side kan sikre, at man ikke køber ”katten i sækken” (Olsen 2006).

6.4.3. Ledelsens Værdiansættelsesproces

Revisor skal opnå en forståelse af, hvordan ledelsen værdiansætter de immaterielle aktiver, og hvordan de gør brug af regnskabsmæssige skøn og estimater. Det ledelsens ansvar, at der er etableret procedurer til dette, og det er ledelsens ansvar at værdiansætte de immaterielle aktiver i overensstemmelse med regnskabsreguleringen (ED ISA 540 2006, A21). Fastlæggelse af procedurer og konsistent brug heraf kan mindske det subjektive aspekt og mindske risikoen for væsentlig fejlinformation. Eksempler på relevante værdiansættelsesmetoder er behandlet i kapitel 4, hvor revisor skal forstå, om virksomheden har beskrevet de modeller der anvendes, og hvorvidt disse løbende revideres. Modellerne indeholder antagelser om fremtiden, som ledelsen løbende skal vurdere. Dette er eksempelvis diskonteringsatsen, som har stor indflydelse på værdiansættelsen.

Valget og brug af værdiansættelsesmodeller indeholder en lang række overvejelser, hvor nogle af disse vil blive behandlet i de nedenstående underafsnit, hvor der tages udgangspunkt i den opbygning, som anvendes i ED ISA 540 (2006).

6.4.3.1. Relevante kontroller

I standarden nævnes følgende kontrolementer:

- *“The experience and competence of those who make the accounting estimates.*
- *How management determines the completeness, relevance and accuracy of the data used to develop accounting estimates.*

⁹ I artikel af Olsen (2006) henvises til KBL § 80, stk. 1 og § 76, stk. nr. 3, hvilke er relateret til forbruger køb. Sammenhænge med en virksomhedssammenslutning synes snæver, hvor KBL § 43, stk. 3 synes mere passende.

- *The controls over the review and approval of accounting estimates by appropriate levels of management and, where appropriate, those charged with governance.*
- *The controls over data and the segregation of duties between those committing the entity to the underlying transactions and those responsible for making the accounting estimates.” (ED ISA 540 2006, A23)*

Dette indebærer blandt andet, at revisor skal vurdere erfaring og kompetence hos de personer, der udfører de forskellige værdiansættelser. Antageligt vil der være mere tillid til opgaver, der udføres af kompetente medarbejdere, som har den rigtige indstilling. Ledelsen skal sikre, at der er fuldstændighed, hvilket er omtalt tidligere i forhold til identificerede aktiver.

6.4.3.2. Brug af eksperter

I flere tilfælde kan virksomheden have kompetente og erfarne medarbejdere, der kan udføre værdiansættelse af dagsværdi for immaterielle aktiver, men dette er ikke altid tilfældet. Virksomheder kan inddrage eksperter i forbindelse med at udføre de omtalte skøn (ED ISA 540 2006, A25). Dette fremkom i afsnit 4.3.2.1 vedrørende royaltysatsen, at der er firmaer, som udelukkende lever af at fastsætte royaltylværdier. Eksterne eksperters informationer er stærkere som revisionsbevis, end informationer, der er genereret internt i virksomheden. Flere revisionshuse udbyder også denne service, men her skal revisor være opmærksom på, om der udføres selvrevision, hvorved der kan være problemer i forhold til uafhængighed.

Virksomhedens manglende erkendelse af mangel på den kompetence, der skal til for at værdiansætte immaterielle aktiver, kan være en øget risiko i forhold til væsentlig fejlinformation, og omvendt kan erkendelse bidrage til en mindselse af denne risiko (ED ISA 540 2006, A25).

6.4.3.3. Forudsætninger for estimer

Nogle virksomheder anvender en række generelle forudsætninger, som går igen ved forskellige værdiansættelser, hvor blandt andet diskonteringsatsen kan nævnes. De fleste af de forudsætninger, der anvendes ved estimering af dagsværdi, indebærer ofte, at disse skal revurderes til det specifikke tilfælde (ED ISA 540 2006, A27-28).

6.4.3.4. Ændringer i værdiansættelsesmetoder

De generelle værdiansættelsesmodeller har forskellige styrker og svagheder i forhold til forskellige typer af immaterielle aktiver. Disse modeller blev behandlet i kapitel 4, hvor eksempelvis royaltylværdien er velegnet til at værdiansætte værdien for patenter, hvorimod

eksempelvis omkostningsmetoden vil give et fejlagtigt resultat. Konsistent brug af modeller vil samlet set øge tilliden til modellerne, såfremt disse tidligere har vist sig at være pålidelige. Derimod er ændringer af modeller et faresignal for revisor, antaget at virksomheden har faste procedure herfor (ED ISA 540 2006, A29).

6.4.3.5. Usikkerheder forbundet med estimater

Det er blevet behandlet, hvordan ledelsen skal overveje alternative udfald og de usikkerheder, der er forbundet med de valgte modeller. Revisor skal opnå en forståelse heraf samt hvorvidt ledelsen har overvejet andre udfald end dem, der er lagt til grund for værdiansættelsen. (ED ISA 540 2006, A25). Dette kan indebære følsomhedsanalyser, hvilket er en yderligere handling, når revisionen udvides som følge af betydelige risici.

6.4.4. Estimater foretaget i tidligere periode

En gennemgang og efterprøvelse af estimater, der er foretaget i tidligere perioder, kan give informationer om, hvorvidt der er risiko for skævhed, enten ubevidst eller bevidst. Denne revisionshandling er effektiv i forhold til at vurdere mulighederne for besvigelser. Denne handling nævnes i RS 240 (2006), hvorefter det er en handling, som revisor skal udføre for at undersøge, om der er mulig skævhed i forhold til regnskabsmæssige skøn foretaget af ledelsen (ED ISA 540 2006, A31).

Der er dog altid den usikkerhed i forbindelse med værdiansættelse til dagsværdi, da dagsværdi bygger, eller bør bygge, på nutidige/fremtidige forudsætninger/forventninger. Dermed kan det ikke antages, at fremtidige værdiansættelser er korrekte, blot fordi disse tidligere har været troværdige. Men det giver alt andet lige en forståelse af, om ledelsen tidligere har formået at værdiansætte aktiver til en pålidelig værdi, og hvorvidt ledelsen har været konsekvent i forhold til brug af modellerne (ED ISA 540 2006, A34). Dette er formodentlig et af de mere effektive midler til at opdage skævhed, da et enkelt fejlskøn formodentlig sjældent vil lede til, at revisor konkluderer, at ledelsen begår besvigelser.

6.5. Risici for væsentlig fejlinformation

I forbindelse med identifikation og fastlæggelse af risiciene for væsentlig fejlinformation skal revisor vurdere ud fra risikoovervejelserne hvilke usikkerheder, der er forbundet med de forskellige regnskabsmæssige skøn, og han skal desuden vurdere muligheder for skævhed

(ED ISA 540 2006, 10). Følgende faktorer har indflydelse på risikoen i forbindelse med de regnskabsmæssige skøn(ED ISA 540 2006, A37-38):

- Omfanget af vurderingsindflydelse
- Følsomhed over for ændringer i forudsætningerne
- Værdiansættelsesmetoder
- Budgetperiodens længde
- Troværdige data fra eksterne kilder

Omfanget af vurderingsindflydelse påvirkes af de subjektive vurderinger, der foretages i forbindelse med værdiansættelsen af det immaterielle aktiv. Som tidligere beskrevet har virksomheden i de fleste værdiansættelsessituationer behov for at estimere den fremtidige forventede omsætning, som vedrører det pågældende aktiv. Denne estimering bygger på forskellige usikre forudsætninger, hvor der er forskel på, hvor følsom disse er over for ændringer. Dette kan eksempelvis være i forbindelse ved værdiansættelse efter royaltymodellen, som er afhængig af omsætningen. Der kan være stor usikkerhed forbundet med de fremtidige udfald, hvorfor der må foretages subjektive vurderinger, men hvor ledelsen samtidig skal lade disse usikkerheder afspejle i vurderingen.

6.6. Betydelige risici for væsentlig fejlinformation

Revisor skal også identificere betydelige risici, hvor der senere skal udføres revisionshandlinger, der adresser de specifikke risici. I forhold til værdiansættelse af immaterielle aktiver kan følgende medføre, at risiciene skal betragtes som betydelige (ED ISA 540 2006, A39):

- Dagsværdien er ikke beregnet med udgangspunkt i beskrevne modeller
- Gennemgang af tidligere perioder har vist fejl i regnskabsmæssige skøn

Når dagsværdien ikke er beregnet med udgangspunkt i beskrevne modeller, kan der ligge stor subjektivitet bag estimatet. Det er ikke sikkert, at alle virksomheder har udarbejdet generelle modeller til at værdiansætte immaterielle aktiver, men alt andet lige må det antages, at større virksomheder, der ofte indgår i virksomhedssammenslutninger, har udarbejdet modeller hertil. Som det blev beskrevet i kapitel 4, henstiller IAS 38 virksomheder, der ofte indgår i virksomhedssammenslutninger, til at udarbejde metoder og teknikker til at værdiansætte i disse situationer. Såfremt virksomheden ikke har udviklet modeller hertil, eller hvis virksomheden afviger fra brug af disse, vil der formodentlig altid være forbundet betydelige risici hermed.

Hvorvidt de samtidig kan medføre væsentlig fejlinformation, afhænger af væsentlighedsniveauet.

Er revisor blevet opmærksom på fejlskøn ved gennemgang af tidligere perioder, kan dette indikere, at der er skævhed forbundet med skønnene. Derfor er dette også altid en indikation for, at det er en betydelig risiko.

IAASB skriver, at der kan være situationer, hvor der er så stor usikkerhed forbundet med indregning, at et pålideligt skøn ikke kan foretages (ED ISA 540 2006, A41). Det er beskrevet i kapitel 3, hvordan IASB har diskuteret dette i forbindelse med IFRS 3. IASB er af den holdning, at usikkerheden skal afspejles i værdiansættelsen. Derfor vil det være meget sjældent, at estimer er så usikre, at de ikke skal indregnes. IASB kræver dog, at væsentlige usikkerheder forbundet med skøn skal indgå i årsrapporten, hvor omstændighederne for disse forudsætninger og eventuelle konsekvenser skal beskrives (IAS 1 1997, 116). Revisor kan i forbindelse med afgivelse af sin konklusion finde det nødvendigt, at anvende en af de såkaldte danske ”pegepinde” og henføre regnskabslæserens opmærksomhed på de forhold, som ledelsen har beskrevet. Dermed giver revisor en modificeret påtegning med en supplerende oplysning. Har ledelsen derimod ikke beskrevet forholdet, og kan revisor og ledelse ikke blive enig herom, skal forbehold overvejes.

De yderligere revisionshandlinger som revisor udfører for at adressere betydelige risici vedrører primært følgende:

- *“How management has assessed the effect of estimation uncertainty on the accounting estimate, and the effect such uncertainty may have on the appropriateness of the recognition of the accounting estimate in the financial statements; and*
- *The adequacy of related disclosures.” (ED ISA 540 2006, A86)*

Det medfører en øget overvågenhed med disse specifikke risici, hvor revisor skal gøre ledelsen opmærksom på de specifikke betydelige risici. Ledelsen vil på denne måde blive bevidst omkring forholdet og forvente, at revisor ønsker et stærkt revisionsbevis. En følge af, at risici betragtes som betydelige, er, at der skal foretages yderligere substanshandlinger, der adresserer disse. Dette omfatter primært en forøgelse af de substanshandlinger, der behandles i afsnit **Fejl! Henvisningskilde ikke fundet.** Disse vil derfor blive behandlet samlet, da immaterielle aktiver, der erhverves ved en virksomhedssammenslutning, ofte vil være forbundet med betydelige risici.

6.7. Reaktion på risici

På baggrund af overvejelser omkring risici, skal revisor overveje om en udvidelse af revisionen er nødvendig, hvis dette ikke allerede er gjort. Dette vil være i forhold til de risikoovervejelser, der er behandlet i afsnit 6.4 (ED ISA 540 2006, 11 a+b). Dette illustrerer, at revisionsprocessen er en iterativ proces.

6.7.1. Behov for eksperter

Revisor skal overveje, om der skal bruges en ekspert i forbindelse med revisionen af immaterielle aktiver. Det kan ikke antages, at revisor i alle tilfælde har erfaringen eller kompetencen til at værdiansætte immaterielle aktiver eller vurdere rimeligheden af ledelsens skønsmæssige værdiansættelser (ED ISA 540 2006, A51).

”En ekspert kan være:

- (a) Engageret udefra af virksomheden,*
- (b) Engageret udefra af revisor,*
- (c) ansat i virksomheden,*
- (d) eller ansat af revisor.” (RS 620 2006, 5)*

Som det tidligere er blevet nævnt, er der virksomheder, der beskæftiger sig med at udbyde service i forbindelse med fastsættelse af en royaltysats. I forbindelse med test, som behandlet i næste afsnit, skal revisor overveje brugen af eksperters arbejde. I det tilfælde, som omtales i afsnit 4.3.2.1, vedrørende royaltysats, er det en ekspert, der er engageret udefra af virksomheden.

Revisor skal blandt andet vurdere ekspertens kompetence og objektivitet. Vurdering af ekspertens kompetence indebærer overvejelser af følgende faktorer:

- Ekspertens faglige autorisation
- Medlemskab af faglig organisation,
- Omdømme og erfaring.

I forbindelse med objektivitet forøges risikoen for svækkelse, når eksperten er ansat i virksomheden eller er økonomisk afhængig af virksomheden (RS 620 2006, 10). I dette tilfælde er eksperten delvist økonomisk afhængig, men formodentlig ikke mere end en hvilken som helst revisor er. I RL er der regler for, at maksimalt 20 % af omsætningen må komme fra en klient (RL 2003, § 13). Hvis en stor andel af omsætningen stammer fra samme klient, bliver revi-

sor/eksperten økonomisk afhængig af klienten. Det samme kan være tilfældet i ovennævnte tilfælde, men disse må antages at udføre deres arbejde objektivt.

Revisor har også mulighed for at inddrage kompetente medarbejdere, som er ansat i revisors revisionsvirksomhed. Dette kunne eksempelvis være i forhold til de omtalte databaser vedrørende royaltysatsen, men det kan også være for at udføre et uafhængig skøn af det, der skal værdiansættes.

6.7.2. Substanshandlinger rettet mod skøn

Revisor skal udføre en række substanshandlinger, der adresserer de vurderede risici, hvad enten de er betydelige eller ej, hvor følgende substanshandlinger er de mest relevante i forbindelse med revision af dagsværdier og de regnskabsmæssige skøn, der ligger bag:

- Test af ledelsens værdiansættelsesproces
 - Værdiansættelsesmodel
 - Signifikante antagelser
- Uafhængig værdiansættelse

6.7.2.1. Test af ledelsens værdiansættelsesproces

Det kan være relevant at teste ledelsens værdiansættelsesproces, når revisor har en formodning om, at denne er effektiv. Dermed kan det være relevant i de tilfælde, hvor revisor ved gennemgang af regnskabsmæssige skøn, der er foretaget i tidligere perioder, har erfaret, at værdiansættelsesprocessen tidligere har vist sig pålidelig. Det er gældende i de tilfælde, hvor det er en standardproces, og hvor der ikke er sket ændringer i forudsætninger for estimerne i modellerne, uden at disse kan forklares af ledelsen.

Det er fremkommet, at virksomheden i de fleste tilfælde skal anvende ”andre værdiansættelsesmodeller” til værdiansættelse af dagsværdi for immaterielle aktiver. Disse ”andre værdiansættelsesmodeller” indeholder forskellige versioner af henholdsvis markedsmetoden, indkomstmotoden og indkomstmotoden. Der gives ikke direkte vejledning i, hvordan disse andre værdiansættelsesmodeller skal anvendes. Det er derfor vigtigt, at revisor vurderer ledelsens valg af værdiansættelsesmetode, hvorvidt der er subjektive overvejelser forbundet hermed, eller om der er faste rammer for, hvilke metoder der vælges. I kapitel 4 blev forskellige værdiansættelsesmodeller behandlet, hvor nogle modeller er mere egnede til en bestemt type immaterielle aktiver, end andre modeller er. Dermed kan ledelsen have nedskrevet procedurer for, hvornår en bestemt type værdiansættelse skal bruges, og hvornår en anden skal.

Det er muligt, at ledelsen er kommet frem til forskellige resultater ved brug af forskellige metoder. Her skal revisor forstå, hvorvidt ledelsen har undersøgt baggrunden for de forskellige resultater, eller om ledelsen herefter subjektivt har valgt metode (ED ISA 540 2006, A64). Samtidig skal revisor overveje, om ledelsen har anvendt de forskellige usikkerheder i den samlede beregning.

Såfremt revisor vurderer, at ledelsen på fornuftig vis har valgt en brugbar model, skal forudsætningerne i modellen testes. Dette er alle de forudsætninger, som de forskellige estimater bygger på. I kapitel 4 blev forskellige modeller præsenteret, hvor royaltymodellen bygger på følgende usikkerhedselementer:

- Royaltysats
- Forventet omsætning
- Terminalværdi
- Diskonteringssatsen

Revisor skal teste de forskellige forudsætninger i den model, som virksomheden anvender til den specifikke værdiansættelse. Revisor skal kun medtage informationer, som er tilgængelige på det tidspunkt, revisionen udføres (ED ISA 540 2006, A66).

I forbindelse med den forventede omsætning må det antages, at ledelsen har udarbejdet budgetter herfor. Det vil derfor være naturligt, at revisor anvender RS 3400 (2006) i forbindelse med gennemgang af de budgetter, der kan relateres til det pågældende immaterielle aktiv. De specifikke elementer i forbindelse med anvendelse af RS 3400 (2006) vil ikke blive gennemgået. I forhold til opgaver, som udføres efter denne standard, gives der kun begrænset grad af sikkerhed. Dette revisionsbevis vil derfor alt andet lige ikke kunne give høj grad af sikkerhed, hvis det ses alene. Hvorvidt der kan gives høj grad af sikkerhed i forhold til den samlede revision, må vurderes på baggrund af væsentlighed, samt hvor stor usikkerhed, der er forbundet med de revisionsbeviser, revisor kan fremskaffe. Revisor forbydes ikke at give sikkerhed efter RS 3400 (2006), hvis revisor vurderer, at der er opnået en passende grad af sikkerhed, men udgangspunktet er ingen sikkerhed (RS 3400 2006, 8-9).

Terminalværdien kan udgøre ca. 60-80 % af den samlede værdiansættelse, hvorfor denne er vigtig. Forudsætningerne for at beregne terminalværdien er en fremskrivning af en konstant eller faldende vækstrate, som tilbagediskonteres. Terminalværdien er altså dels afhængig af det sidste budgetår, men samtidig af diskonteringssatsen.

Revisor skal overveje rimeligheden i den fastsatte diskonteringsrate, hvilken eksempelvis kan udregnes som WACC. Revisor skal sikre, at ledelsen ikke har indregnet dobbelt i forhold til risikopræmien. Altså sikre at virksomheden ikke har indregnet risiko i budgettet og samtidig i diskonteringsraten.

Revisor skal vurdere rimeligheden af de enkelte antagelser, men skal samtidig vurdere, hvor stor betydning afvigelser i de enkelte antagelser har på den samlede værdiansættelse.

6.7.2.2. Uafhængig værdiansættelse

Det er tidligere i dette kapitel blevet nævnt, at der kan være situationer, hvor revisor skal udarbejde et uafhængigt skøn. Revisor kan vælge at få en ekspert til at udarbejde dette skøn, hvor revisor skal overveje forholdene i afsnit 6.7.1 vedrørende anvendelse af en eksperts arbejde. I ED ISA 540 (2006) nævnes følgende situationer, hvor det er passende at udarbejde et uafhængigt skøn:

- *“An accounting estimate is not derived from the routine processing of data by the accounting system.*
- *The auditor’s review of the outcome, or re-estimation, of similar accounting estimates made in the prior period financial statements suggests that management’s current period process is unlikely to be effective.*
- *The entity’s controls within and over management’s processes for determining accounting estimates are not well designed or properly implemented.*
- *Events or transactions between the period end and the date of the auditor’s report contradict management’s point estimate.*
- *There are alternative sources of relevant data available to the auditor which can be used in making a point estimate.”(ED ISA 540 2006, A76)*

Revisor bør altså udarbejde et uafhængigt skøn, når ledelsen ikke anvender standardiserede modeller til værdiansættelsen, hvilket samtidig bevirker, at der formodentlig er en betydelig risiko. Revisor skal også overveje at udarbejde et uafhængigt skøn, når tidligere perioder har vist mulig skævhed.

I de tilfælde, som denne afhandling omhandler, vil det formodentlig altid være nødvendigt at udarbejde et uafhængigt skøn. En virksomhedssammenslutning, hvor værdiansættelser af immaterielle aktiver kan medføre væsentlig fejlinformation, vil formodentlig indeholde mere end et immaterielt aktiv. Dermed anvender virksomheden formodentlig den/de samme modeller til værdiansættelse i denne virksomhedssammenslutning. Det kan derfor være relevant, at

revisor tester enkelte regnskabsmæssige skøn i forhold til revisors eget skøn. Dette vil øge tilliden til modellen ved de efterfølgende værdiansættelser.

De metoder, som revisor vil udarbejde et uafhængigt skøn, er ikke anderledes end de metoder, der er omtalt i kapitel 4. Disse vil derfor ikke blive yderligere omtalt her.

6.7.2.2.1 Forståelse af ledelsens værdiansættelsesmetode

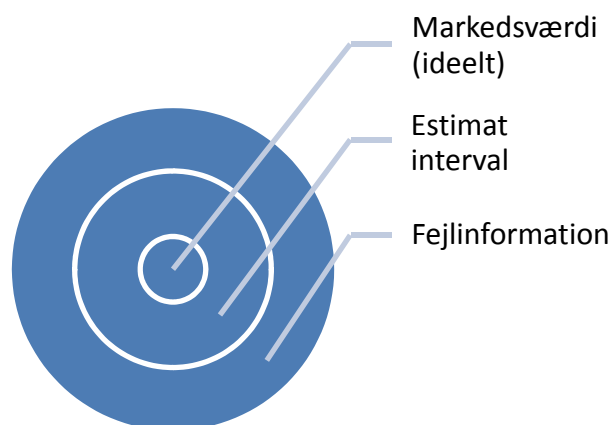
Før revisor udarbejder et uafhængigt skøn, skal revisor vurdere og forstå de forudsætninger, der ligger til grund for ledelsens estimat. Såfremt revisor ikke gør dette, kan det uafhængige skøn variere væsentligt fra ledelsens skøn, selvom dette er lige så validt (ED ISA 540 2006, A81). Dette er typisk i de tilfælde, hvor der er stor frihed i forhold til at vælge værdiansættelsesmodel. Dette skyldes naturen af denne type skøn, og at forskellige værdiansættelsesmodeller vil give forskellige resultater. Selv inden for samme type af værdiansættelsesmodeller vil der være forskelle. Eksempelvis vil der formodentlig være forskel mellem resultatet af royaltymetoden og merværdimetoden. Revisor skal derfor først vurdere rimeligheden i ledelsens valg, før en anden type vælges til det uafhængige skøn.

Et andet, men modsat, eksempel er, at ledelsen har vurderet, at der ikke kan foretages et pålideligt estimat efter indkomstmetoden, og i stedet har valgt at anvende omkostningsmetoden. Omkostningsmetoden er ikke en god metode i forhold til dagsværdi, da denne fokuserer på historiske værdier. Vurderer revisor derimod, at det er muligt at beregne en pålidelig værdi efter indkomstmetoden, vil der formodentlig opstå begrundet forskel mellem skønnene. I dette tilfælde skal revisor diskutere disse forskelle med ledelsen og eventuelt påvirke denne til at ændre skønnet.

6.7.2.2.2 Estimat interval

Revisor kan vælge at lave et Estimat interval, hvor revisor estimerer et interval, hvor værdiansættelser, der ligger inden for dette interval, accepteres. Såfremt ledelsens regnskabsmæssige skøn befinder sig uden for dette interval, vil det blive set som fejlinformation.

Ved udarbejdelse af et intervalestimat

Figur 6-1 Estimat interval (egen tilvirkning)

overvejer revisor mulige udfald af de forskellige forudsætninger, der indgår i værdiansættelsen (ED ISA 540 2006, A83). Dette indebærer forskellige sandsynligheder for forskellige udfald. Revisor skal ikke forsøge at inddrage alle tænkelige usikkerheder, men skal udelukke de udfald, som er overvejende usandsynlige. I forhold til immaterielle aktiver vil det oftest være nødvendigt at udarbejde et interval, da udfaldene kan variere meget. Det kan ikke ubetinget antages, at revisors estimat er bedre end ledelsens. Dette skyldes dels den store frihed, der er i regnskabsreguleringen i forhold til valg af værdiansættelsesmetode, men også den generelle natur af de forudsætninger, som indgår i værdiansættelse heraf.

6.8. Evaluering af revisionsforløbet

De helt konkrete forhold omkring vurdering af revisionsbevis vil ikke blive behandlet dybdegående i denne afhandling, men for en uddybning henvises der til ED ISA 450(2006). ED ISA 450(2006) har til formål at vurdere effekten af identificerede fejl samt at vurdere hvilken effekt, de har på årsrapporten som en helhed. I ED ISA 450(2006) er der indført begreberne *kendte fejl* og *sandsynlige fejl*. Den type fejl, som revisor bliver bekendt med i forbindelse med revision af dagsværdi, vil formodentlig oftest kun være sandsynliggørende frem for kendte fejl. Revisor skal se bort fra helt ubetydelige fejl og kun vurdere de fejl, der enten alene eller samlet kan medføre væsentlig fejlinformation. Som det tidligere er blevet nævnt, skal revisor løbende kommunikere fejl til ledelsen. I de tilfælde hvor ledelsen ikke ønsker at rette, skal revisor opnå en forståelse herfor, altså udvide revisionen inden afgørelsen om et forbehold træffes, hvilket er relateret til den selvkorrigerende α -fejl.

I forhold til de fejl, som revisor bliver bekendt med, er der forhold, som kan indikere skævhed, hvilket, som tidligere nævnt, blandt andet omfatter følgende:

- *“Changes in an accounting estimate, or the method for making it, where management has made a subjective assessment that there has been a change in circumstances.*
- *Selection or construction of significant assumptions that yield a point estimate favorable for management objectives.*
- *Selection of a point estimate by management such that the outcome scenario is indicative of a pattern when considered in conjunction with the optimism or pessimism of other accounting estimates.”*(ED ISA 540 2006, A108)

De forhold, der er nævnt i standarden, er elementer hvor ledelsen prioriterer det subjektive valg frem for det objektive. Grænsen i forhold til hvornår revisor kan konkludere, at det er regnskabsmanipulation, syntes vanskelig at fastsætte, da skævhed også omfatter den naive ledelse, der ubevidst skønner for optimistisk eller pessimistisk. Revisor må anvende sin

professionelle skepsis til at vurdere dette, og om ledelsen direkte har fremlagt misvisende informationer.

6.9.Afrunding

Formålet med dette kapitel har været at forstå, hvordan revisor udfører sin revision, når der udelukkende fokuseres på regnskabsmæssige skøn og dagsværdier. Skævhed er et centralt begreb i forhold til regnskabsmæssige skøn, og skævhed kan foretages bevidst, men også ubevidst, hvilket gør skillelinjen svær.

Revisor skal opbygge en bred og omfattende forståelse af, hvordan ledelsen udarbejder regnskabsmæssige skøn, hvorvidt ledelsen har modeller herfor, og i så fald om disse modeller anvendes konsistent. Efter udførelse af en række risikoovervejelser, der adresserer regnskabsmæssige skøn, skal revisor vurdere, om ledelsens værdiansættelser er pålidelige, og hvorvidt ledelsen er konsekvente i forhold til brug af deres beskrevne modeller.

Revisionshandlinger tilrettelægges efter en forståelse af virksomhedens værdiansættelsesproces, hvilket indebærer en række substanshandlinger. Det er primært test af ledelsens forudsætninger og udarbejdelse af et uafhængigt skøn.

7. Konklusion

Den samfundsmæssige udvikling samt det faktum, at vi lever i et vidensamfund, har medført et behov for, at virksomheder kan udtrykke deres vidensbaserede aktiver i regnskabet. Dette er muligt efter den formueorienterede teori, da denne fokuserer på markedsværdier og alternative fremtidsværdier. Balancen er i fokus, og værdistigninger skal indregnes, som de opstår. Når dette skal videreføres til praksis, opstår der en række problemer. Det første består i at konkretisere dette, så der stadig er ensartethed i forhold til, hvordan virksomheder udarbejder deres regnskab. Der er samtidig kommet fokus på, at regulering skal være global, så handelsgrænser og barriere brydes ned. IASB's begrebsramme er bindeleddet mellem teori og praksis, hvor de formueorienterede principper konkretiseres.

Seneste udvikling er, at flere immaterielle aktiver skal indregnes i balancen i forbindelse med en virksomhedssammenslutning. Dette har medført et problem i forhold til at værdiansætte immaterielle aktiver. Afhandlingen behandler dette problem, hvor formålet dels har været at undersøge, hvordan og hvornår virksomheder skal indregne immaterielle aktiver. Dermed har første problem i afhandlingen været følgende:

Hvornår og hvordan foretager virksomhederne regnskabsmæssige skøn i forbindelse med værdiansættelser af immaterielle aktiver, og hvordan kan revisor revidere disse og opdage eventuel skævhed og anden fejlinformation?

Virksomheder kan erhverve immaterielle aktiver ved henholdsvis at tilkøbe dem separat, anskaffe dem i forbindelse med en virksomhedssammenslutning eller ved intern fremstilling. Det er fremkommet, at det er de immaterielle aktiver, der er erhvervet i forbindelse med en virksomhedssammenslutning, der er mest interessant i forhold til afhandlingens problemstilling. Dette skyldes, at immaterielle aktiver, der erhverves ved en virksomhedssammenslutning, skal identificeres separat fra goodwill. Der er mange ligheder i forhold til de aktiver, der tilkøbes separat, men ved en virksomhedssammenslutning betales der en samlet pris for en række aktiver, hvor disse skal identificeres, uanset om de tidligere har været indregnet. Målegrundlaget er dagsværdi, hvilket skal opgøres ud fra "arms length" princippet.

IASB prioriterer markedsværdi højest i forhold til, hvordan dagsværdien skal opgøres. Dette stemmer godt overens med den grundlæggende teori, altså den formueorienterede teori.

Eftersom det er immaterielle aktiver, der bliver behandlet i denne afhandling, vil det ofte ikke være muligt at finde en markedsværdi med henvisning til et aktivt marked. De nuværende standarder, IFRS 3 og IAS 38, giver ikke meget vejledning i forhold til værdiansættelse til dagsværdi, hvor ED IFRS 3, er mere præcis. I denne standard er dagsværdihierarkiet fra IAS 39 også anvendt. En gennemgang af dagsværdihierarkiet har vist, at immaterielle aktiver ender med at blive vurderet efter alternative metoder, der er i overensstemmelse med markedsmetoden, indkomstmetoden og omkostningsmetoden. Indkomstmetoden er den mest anvendte i forhold til immaterielle aktiver.

Der findes forskellige varianter af indkomstmetoden, hvor de store revisionshuse er enige om, at de mest almindelige er royaltymetoden og merværdimetoden. Disse metoder udspringer af samme gren som kapitalværdimetoden, hvorefter nedskrivningstest for immaterielle aktiver oftest skal behandles. Værdiansættelsesteknikkerne vedrørende kapitalværdi er beskrevet mere præcist i reguleringen, hvorfor dennes principper bør tages i betragtning ved anvendelse af alternative værdiansættelsesmodeller til at opgøre dagsværdi. Disse modeller bygger på en række forudsætninger, som er mere eller mindre usikre.

Der er en forventning til, at reviderede regnskaber ikke indeholder fejlinformation, hvilket dog er begrænset til, at revisor giver høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Revisors virke er dels bestemt ved Revisorloven og dels Erklæringsbekendtgørelsen. Revisors kan herefter i revisionspåtegningen udtrykke en konklusion om det reviderede, så revisor kan opfylde sin rolle som offentlighedens tillidsmand. Revisionen skal udføres i overensstemmelse med IAASB's revisionsvejledninger.

Hvornår og hvordan foretager virksomhederne regnskabsmæssige skøn i forbindelse med værdiansættelser af immaterielle aktiver, og hvordan kan revisor revidere disse og opdage eventuel skævhed og anden fejlinformation?

I afhandlingen er der fokuseret på de regnskabsmæssige skøn, der kan give væsentlig fejlinformation. De regnskabsmæssige skøn er et udsat mål for skævhed, hvad enten det er bevidst eller ubevidst. De risikovurderingshandlinger, som foretages, skal være medvirkende til at undersøge, hvor udsat virksomheden er for fejlinformation i forhold til regnskabsmæssige skøn.

De typiske revisionshandlinger, der skal adressere værdiansættelsen af immaterielle aktiver, er substanshandlinger såsom test af ledelsens forudsætninger og udarbejdning af uafhængige

skøn eller estimatintervaller. Test af ledelsens forudsætninger er grundlæggende, og revisor kan ikke undlade dette, selv om der udføres et uafhængigt skøn. Ved test af ledelsens forudsætninger vurderes forudsætningerne hver for sig, men samtidig med fokus på den samlede værdi. Enkelte elementer i de forskellige værdiansættelsesmodeller er mere følsomme end andre, hvilket revisor kan undersøge ved brug af følsomhedsanalyser. Budgetter i forhold til omsætningen indgår ofte som revisionsbevis for en tilbagediskontering af de sparrede royalties, merindtjeningsværdien mv. Dermed er en review af budgetter nødvendig, men ved review gives der ikke samme grad af sikkerhed. Der gives normalt kun begrænset grad af sikkerhed ved review af fremtidsforventninger i forhold til RS 3400(2006), hvilket immaterielle aktiver grundlæggende må anses at bestå af. Revisor afskæres dog ikke fra at give højere grad af sikkerhed, hvis beviserne taler herfor. De noteoplysningskrav, der er i forhold til IAS 1, kan hjælpe brugeren til at forstå hvilke usikkerheder, der er forbundet med dels med disse budgetusikkerheder, men samtidig med de grundlæggende usikkerheder, som regnskabsmæssige skøn består af. Revisor bør derfor henvise virksomheden til at oplyse herom.

Den ”nye” revisionsproces har fokus på, at revisionen planlægges ud fra en forståelse af virksomheden og dens omgivelser. Der er samtidig kommet øget fokus på, at revisor skal have professionel skepsis gennem hele revisionsprocessen, og at revisionsprocessen er en iterativ proces. Disse forhold går igen i ED ISA 540(2006), som behandler regnskabsmæssige skøn og opgørelser til dagsværdier. Dermed ment at denne standard er tilpasset de nye processtandarder, hvilket formodentlig er en større nyskabelse i standarden sammen med sammenkrivningen af RS 540 og RS 545. ED ISA 540 har en høj detaljeringsgrad, hvor indholdet er meget centreret omkring forståelse af de udførte skøn. Dermed tager standarden, trods specifikationsgraden, højde for, at der er mange metoder til at estimere dagsværdier, og den accepterer, at der kan være forskelle mellem revisors skøn og ledelsens skøn, der ikke nødvendigvis er fejlinformation. Dette ses i forhold til, at revisor i forbindelse med udførelse af substanshandling skal danne en grundig forståelse af ledelsens skøn, før et nyt skøn estimeres. Samtidig skal revisor udvide revisionen (selvkorrigerende α -fejl) og forstå forskelle i forhold til de regnskabsmæssige skøn. ED ISA 540(2006) imødekommer de problemstillinger, som regnskabsudviklingen medfører, og tager stilling til yderligere oplysningskrav, hvor ledelsen skal beskrive betydelige usikkerhed i forhold til anvendte forudsætninger. Revisor kan følge revisionsreguleringen og udfører sin revision med den sikkerhed, som standarden foreskriver, men regnskabsbrugeren vil derimod ofte have vanskeligt ved at gennemskue, hvordan værdiansættelser er udarbejdet.

8. Litteraturliste

- Arbnor, Ingeman, og Björn Bjerke. *Methology for Creating Business Knowledge*. 2. Saga Publication, 1997.
- Bisgaard, Anders. »Ny revisionsrisikomodel.« *Revision- og Regnskabsvæsen*, 06 2005: 06.
- Blå notat. *Notat vedrørende væsentlighed*. FSR, august, 1996.
- Deloitte. »A guide to IFRS 3 - Business combinations.« 08-2004.
- ED IFRS 3. *Business Combinations*. IASB, Oktober, 2005.
- ED ISA 320. (*Revised*), *Materiality in Planning and Performing an Audit*. IAASB, Oktober, 2006.
- ED ISA 450. (*Redrafted*) *Evaluation of misstatement identified durring the audit*. IAASB, oktober, 2006.
- ED ISA 540. (*Revised and Redrafted*) *Estimates, Including Fair Value Accounting Estimates, and Related Discloures*. IAASB, december, 2006.
- ED ISA 540. (*Revised*) *Close Off Document*. IAASB, marts, 2004.
- EF. *Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1606*. 19. juli, 2002.
- Eilifsen, Aasmund, William F. Messier Jr., Steven M. Glover, og Douglas F. Prawitt. *Auditing & Assurance Services*. McGraw-Hill Education, 2006.
- Elling, Jens O. *Årsrapporten - teori og regulering*. 1. Gads Forlag (Gjellerup), 2002.
- . *Årsregnskabsteori - i analytisk perspektiv*. 3. Forlaget Thomsen, 2001.
- Erkl. *Erklæringsbekendtgørelsen, Lov om statsautoriserede og registrerede revisors erklæringer mv. 22/12*, 2004.
- EUR-Lex.eu*. EU. 2007. <http://eur-lex.europa.eu/da/index.htm>.
- FASB. »Statement of Accounting Concepts no. 2.« 1980.
- Fedders, Jan. »Virksomhedssammenslutninger.« *Revision og Regnskabsvæsen*, 9 2004: 12.
- Fedders, Jan, og Henrik Steffensen. *Årsrapport efter internationale regnskabsstandarder - fra dansk praksis til IFRS*. 2. Forlaget Thomsen, 2004.
- financial-dictionary.com*. 2007. <http://financial-dictionary.com/>.
- Framework. IASB, 1989, 1. april.
- FSR. »Regnskabsvejledning - forord.« 1993.
- Hand, John R. M. *Intangible Assets - Values, Measures, and Risks*. Oxford University press, 2003.

- Heldbjerg, Grete. *Grøftegravning i metodisk perspektiv*. 2. Samfundslitteratur, 2003.
- IAS 1. »Presentation of Financial Statements.« IASB, 1997.
- IAS 36. *Impairment of Assets*. IASB, 31. december, 2004.
- IAS 38. *Intangible Assets*. IASB, 31. marts, 2004.
- IAS 39. *Financial Instruments*. IASB, 2004, december.
- iasb.org*. IASB. 2007. www.iasb.org.
- IFRS 3. *Business combinations*. IASB, 31. marts, 2004.
- internationalroyalty.com*. International Royalty. 2007. <http://www.internationalroyalty.com>.
- Jørgensen, Rasmus Friis, PWC. »Imaterielle aktiver.« *Revision & Regnskabsvæsen*, 09 2004: 22.
- KBL. *Købeloven, LBKG nr.237*. 28/03, 2003.
- Kiertzner, Lars. *Håndbog i årsregnskab*. Revifora, 2004.
- . »RS 240 (ajourført) Revisors ansvar for at overveje besvigelser ved revision af regnskaber.« *Revision og Regnskabsvæsen*, 01 2006: 44.
- Knudsen, Christian. *Økonomisk metodologi - Om videnskabsidealer, forklaringstyper og forskningstraditioner*. 1. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag, 1991.
- Lov, ændringer af årsregnskabsloven*. nr. 99 (18. 02 2004).
- Madsen, Anders C, PWC. »Værdiansættelse af immaterielle rettigheder.« *Skaterevisoren*, 02 2005.
- Nobes, Christopher, og Robert Parker. *Comparative International Accounting*. 9. Prentice Hall, 2006.
- Olsen, Jørgen Lillelund. »Købers pligt til at gennemføre due diligence ved virksomhedsoverdragelse.« *Re*, 11 2006: 40.
- pwc.com*. PWC. 2007. www.pwc.com.
- RL. *Revisorloven, Lov om statsautoriserede og registrerede revisorer*. 30/04, 2003.
- RLE. *RLE Retningslinjer for revisors etiske adfærd*. FSRs Bestyrelse, December, 2006.
- royaltysource.com*. Royalty Source. 2007. www.royaltysource.com.
- RS 200. (ajourført) *Målet med og generelle principper for revision af regnskaber*. FSRs revisionstekniske udvalg, marts, 2006.
- RS 240. (ajourført) *Revisors ansvar for at overveje besvigelser ved revision af regnskaber*. FSRs revisionstekniske udvalg, januar, 2006, januar.
- RS 315. *Forståelse af virksomheden og dens omgivelser og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation*. FSRs revisionstekniske udvalg, marts, 2005.

- RS 330. *Revisors handlinger som reaktion på vurderede risici*. FSRs revisionstekniske udvalg, marts, 2005.
- RS 3400. *Undersøgelse af fremadrettede finansielle oplysninger (budgetter og fremskrivninger)*. FSRs Revisionstekniske udvalg, Maj, 2006.
- RS 500. *Revisionsbevis*. FSRs revisionstekniske udvalg, marts, 2005.
- RS 520. *Analytiske handlinger*. FSRs revisionstekniske udvalg, marts, 2003.
- RS 540. *Revision af regnskabsmæssige skøn*. FSRs Regnskabstekniske udvalg, marts, 2003.
- RS 545. *Revision af målinger til og oplysninger om dagsværdi*. FSRs Regnskabstekniske udvalg, april, 2004.
- RS 620. *Anvendelse af en eksperts arbejde*. FSRs Revisionstekniske udvalg, november, 2006.
- Sørensen, Henrik, og Martin Lunden. »Immaterielle aktiver og væsentlige risici - Revision af goodwill og de øvrige immaterielle aktiver med vægt på væsentlige risici.« *Revision & Regnskabsvæsen*, 7 2004: 06.
- ÅRL. *Årsregnskabsloven - LBKG nr. 647*. 15/06, 2006.

8.1. Slutnoter – Internetadresser

ⁱ <http://europa.eu/scadplus/leg/da/lvb/l26040.htm>

ⁱⁱ <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/Big+Bath>

ⁱⁱⁱ <http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/874B63FB-56DB-4B78-B7AF-49BBA18C98D9/0/MoU.pdf>

^{iv} <http://www.iasb.org/About+Us/About+IASB/No+new+major+standards+to+be+effective+before+2009.htm>

^v <http://www.iasb.org/About+Us/About+Us.htm>

^{vi} <http://www.iasb.org/About+Us/About+IASB/IFRS+Around+the+World.htm>

^{vii} <http://www.pwc.com/extweb/service.nsf/docid/B09B2DAFDC3F79D5802570CB004D4153>

IASB's projekt vedrørende virksomhedssammenslutninger har betydet, at flere immaterielle aktiver skal indregnes i forbindelse med en virksomhedsovertagelse. Der er hermed kommet fokus på identificering og værdiansættelse heraf. Disse immaterielle aktiver skal indregnes til dagsværdi, hvilken ideelt set er markedsværdien på overtagelsesdagen. Det er sjældent muligt, hvorfor værdien skal estimeres ud fra forskellige værdiansættelsesmodeller.

Værdiansættelsesmodeller bygger på forudsætninger, der tilsammen udgør de regnskabsmæssige skøn, der anvendes til at fastsætte en dagsværdi for det pågældende immaterielle aktiv. IAASB har fokus på dette og har forsøgt at imødekomme de problemstillinger, dette medfører, hvor ED ISA 540 (Revised and Redrafted) havde høringsfrist d. 30. april 2007.

Revision af de regnskabsmæssige skøn, der udgør værdiansættelsen af immaterielle aktiver, indeholder mange usikkerhedselementer og forventninger til fremtiden. Revisor kan teste disse forudsætninger, og revisor kan give sit bud på en værdiansættelse. Men eftersom det er fremtidsforventninger, der ligger til grund for værdiansættelsen, kan der sættes spørgsmål til graden af sikkerhed, der gives på det samlede regnskab. Normalt giver revisor ingen grad af sikkerhed ved review af fremtidsforventninger i forhold til RS 3400, mens der gives høj grad af sikkerhed ved revision af regnskaber.....